

ОБИД КАМОЛ

ФИДОЙИЛИК

(хужжатли қисса)

Фаргона - 2017

ISBN: 9789943381293

КБК: (4 (O`zb)5

UO`K: 112.02.5

К: 22

Обид Камол : «Фидойилик» 60 бет.
«Наврўз» нашриёти, Тошкент шаҳри.

Ушбу ҳужжатли қисса фидойи инсон, захматкаш устоз ва моҳир ташкилотчи Мўсажон Акбаровнинг тadbиркорлик фаолияти ва таълим-тарбия соҳисида эришган ютуқлари ҳақида кузатишлар қилган.

Унинг педагогик фаолияти ҳақидаги ҳамкасblари, дўстлари, шогирдлари ва яқинларининг эҳтиром ва дил изҳори баён этилган.

Жамоатчилик асосида олиб борган замонамизга хос ишлари ибрат намунаси сифатида кўрсатилган.

Мазкур китоб мактаб ўқитувчилари ва кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

ISBN: 9789943381293

© О. Камол 2017

© «Наврўз» 2017

Зийнатли умр

(Сўз боши ўрнида)

Мазкур рисолада ўз умрини таълим-тарбияга бахшида этган фидойи инсон ва тадбиркор раҳбар Мўсажон Акбаровнинг педагогик фаолияти ёрқин мисраларда тасвирланган.

Китоб шунинг билан аҳамиятлики, таълим-тарбияга оид муштарак мавзулар китобхон диққатини ўзига тортади.

Китобда оилада бериладиган тарбияга ҳам алоҳида аҳамият берилган. Бу ҳақда китоб қаҳрамони фарзандларининг тарбия ҳақидаги фикр ва мулохазалари ҳам диққатга сазовордир. Шу боисдан муаллиф томонидан мазкур мавзуга катта масъулият ва аҳамият билан муносабат бўлиши зарурлиги баён этилган. Оиладаги муҳит боланинг келажак ҳаётида нечоғли аҳамиятли экани таъкидлаб ўтилган.

Инсон шахсини улуғловчи камтарлик, самимийлик, ҳақгўйлик, инсонпарварлик, жасурлик, фидойилик, сабр-тоқат, ватанпарварлик каби эзгу хислатларга изоҳ берилади. Шунингдек, баъзи одамлар хулқ-атворида худбинлик, виждонсизлик, порахўрлик, шуҳратпарастлик, манманлик, такаббурлик, лоқайдлик, хасислик, ҳаёсизлик каби ярамас иллатлар зоҳир. Муаллиф инсон шазнини ерга урувчи бу каби нуқсон-қусурларга таъриф берар экан, одамларни улардан фороғ бўлишга ундайди.

Мазкур китобнинг ғоявий мақсади ўқувчига замон талаблари асосида тазлим-тарбия бериш ва ёш авлоднинг қалбида миллий қадриятлар ва Ватан туйғуси каби чин инсоний фазилатларни

шакллантиришдан иборатдир.

Муаллиф бу ҳислатларни ўзининг ўй-кечинмалари ва «Дил изҳори» бобида баён этилган устозларнинг фикр-мулоҳазалари орқали талқин этади.

Китобда ўқитувчи-устоз шахсига катта масъулият юклатилганлиги алоҳида таъкидланади.

Заҳматкаш устоз, моҳир ташкилотчи М.Ақбаровнинг иш фаолияти ибрат намунаси сифатида қаламга олинган.

Мазкур китоб мактаб ўқитувчилари ва кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган бўлиб, уларга манзур бўлади, деб умид қиламиз.

Б. ЛАТИПОВ,
педагогика фанлари номзоди, доцент.
Фарғона вилояти халқ таълими
ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини
ошириш институти кафедра мудири.

Биринчи боб

Шонли йўл

Бугунги кунни фан-техника тараққиётисиз тасаввур этиб бўлмайди. Дунёвий илмларни эгалламай туриб, мамлакатни юксалтириш асло мумкин эмас. Мустақил давлатимиз келажагини юксак маънавий фазилатлар ва чуқур билимга эга бўлган ёшлар яратади. Шу боисдан, мамлакатимизда кишининг ғоявий ва маънавий қиёфасини шакллантиришга қаратилган таълим тизими ишлаб чиқилди ва ҳаётга тадбиқ этилди. «Таълим тўғрисида» ги қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» шулар жумласидандир.

Албатта, бу қонун ўрта таълим мактабларига улкан масъулиятни юклайди. Зотан, мактаб қутлуғ даргоҳ бўлиб, одамлар унга умид кўзи билан қарайди. Чунки, бу даргоҳда келажак авлодлари улғаяди ва камол топади.

Таълим соҳасида узоқ йиллар сидқидилдан меҳнат қилган фидойи устозларни яхши биламиз. Мўсажон Акбаров ҳам шулар жумласидандир.

У 1941 йилда Қирғизистон республикаси Ўш вилояти Қадамжой туманидаги Қоратепа қишлоғида таваллуд топди. 10-синфни битиргандан сўнг маданий оқартув техникумига ўқишга кириб, уни 1961-йили тамомлади. Шундан сўнг, Қизилқия шахридаги 7-сонли махсус билим юртида тарбиячи-ўқитувчи бўлиб ишлади.

Ёш, ҳаракатчан ва илмга чанқоқ йигит бу илм масканида, тез орада жамоанинг оғзига тушди. Билим юрти миқёсидаги таълим-тарбия ва жамоат ишларида фаол қатнашиб, ўз истеъдони намоёниш этди.

«Ҳар бир одам ўз қобилиятига қараб, ўзидан кейин албатта яхши из қолдириб кетиши керак. Техникумда олган билимим ва билим юртидаги иш фаолиятим менинг онгимни шакллантирди. Келажакдаги педагогик фаолиятимга ижобий таъсир кўрсатди,-деб хотирлайди у.

М.Ақбаров 1963-1966 йиллари армия сафида хизмат қилди. Олий маълумот олиш ва педагог бўлиш унинг бирдан-бир истаги эди. Мана шу орзу уни Фарғона давлат педагогика институтига етаклади. Имтихонларни муваффақиятли топшириб, нихоят талаба бўлди. Институтда аъло баҳоларга ўқиди.

Учинчи босқични тамомлагандан сўнг, таътилда «Старт» пионерлар оромгоҳида ўз амалиётини ўтказди. Қобилиятли йигит, у ерда ҳам дам олаётган ёшлар ўртасида таълим-тарбиявий аҳамиятга эга бўлган ишларни олиб борди. Оромгоҳда ўтказиладиган барча амалий тадбирларга бош-қош бўлди. Оромгоҳ раҳбариятининг ижобий тавсифномасини олгач, у қадирдон институтига қайтиб, яна ўқишни давом эттирди.

Бир босқичда таълим олаётган қувалик Марҳаматхонга кўнгил қўйди. Тўладан келган, истараси иссиқ, ёқимтой қизнинг ҳам йигитга бефарқ эмаслиги тез орада аён бўлди. Бир-бирига синашта бўлган ёшлар бир умр бирга бўлишга аҳд-паймон қилишди. Тўртинчи босқичга ўтганларида уларнинг тўйи бўлиб ўтди. Улар институт ётоқхонасини тарк этиб, шаҳарда ижарага бериладиган хонага кўчиб ўтишди.

Бир томондан ўқиш, иккинчи томондан оила ташвиши боис уларнинг турмуши осон кечмади. Ёш оила ўзини тутиб олгунга қадар, Марҳаматхоннинг

дадаси ўз фидокорона меҳнати билан Қува туманида ном қозонган, меҳнат қаҳрамони унвонига сазовор бўлган тадбиркор инсон Ҳорунбой ака Эрматов маънавий томондан ёрдам бериб турди.

Орадан бир йил ўтгач, ўғил фарзанди дунёга келди. Унга Улуғбек деб исм қўйишди. Аммо гўдакнинг умри қисқа экан, у вафот этди. Шу боисдан уларнинг қувончлари узоққа чўзилмади. Ғам-аламни енгиб, улар бир-бирига далда беришди. Бундан ташқари, яқин дўстлари, устозлари руҳни кўтарувчи ва дадиллик бахш этувчи маънавий ёрдам кўрсатдилар. Яна институт ётоқхонасига кўчиб ўтишга тўғри келди.

Мўсажон илм-таҳсил қаноатли бўлишни, шунингдек, ҳар-бир ишда сабр-бардош керак эканини тушунарди. Шу боисдан бошига тушган мусибатдан эсанкираб қолмади. Чунки, вақт ҳамма нарсага нуқта қўйишини у яхши билар эди.

Ниҳоят, талабалик йиллари ортда қолди. 1970 йили институтни аъло баҳоларга битиргач, у Қува туманига йўл олди. М.Акбаров туман марказидаги мактаб интернатда, умр йўлдоши Марҳаматхон эса 17-умумтаълим ўрта мактабда рус тили ва адабиёти фани ўқитувчиси бўлиб ишлай бошладилар.

Мўсажонни Ҳабибулло Саломов бошчилигидаги педагогик жамоа илиқ қарши олди. Ёш педагог енг шимариб ишга киришди. Унинг Қизилқия шаҳридаги билим юртида фаолият кўрсатган тарбиячилик маҳорати, шунингдек, институтда олган назарий билимлари унга қўл келди. Ўқувчиларга пухта билим бериш билан бир қаторда, рус тили ва адабиёти тўғрагини ташкил этди. Унинг раҳбарлигида, ўқувчилар томонидан рус тилида деворий газета ва фото-монтажлар мунтазам равишда чиқариб борилди.

Ҳафтанинг чоршанба куни «Рус тили куни», деб эълон қилиниб, ўқувчилар ўша куни фақат бир-бирлари билан рус тилида сўзлашишга ҳаракат қилишарди. Буларнинг натижасида ўқувчиларнинг мазкур фанга қизиқиш-иштиёқи ортди. Шу боисдан рус тили фани бўйича туман миқёсида ўтказиладиган олимпиадаларда мактаб ўқувчилари фахрли ўринларга сазовор бўлишди.

М.Ақбаров таълим-тарбияни кабинет тизимига ўтишини жорий этган тумандаги биринчи ташаббускор устоздир.

Унинг мактаб касаба уюшмасида олиб борган самарали фаолияти туман халқ таълими томонидан эътироф этилиб, оммалаштирилди.

Юрагида ғайрати бор бу инсон жамоат ишларида ҳам жонбозлик кўрсатди. Шу боисдан, уни тез-тез туман партия қўмитасининг мафкуравий бўлимига фаол тарғиботчи сифатида чақириб турадиган бўлишди. Ниҳоят уни 1975 йили туман партия қўмитасига ишга таклиф этишди. У «Билим» жамияти ташкилотида масъул котиб лавозимида ишлай бошлади.

1979-1991 йилларда Қува туман партия қўмитасида инструктор-йўриқчи, бўлим мудирининг ўринбосари ва бўлим мудир лавозимларида фаолият кўрсатди. У қайси бўлимда ишламасин ёки уни қаерга юборишмасин, ўзининг ишчан, ўз ахлоқ қоидалари ва нуқтаи назарига оғишмай амал қиладиган ходим сифатида ўзини кўрсатди.

М.Ақбаров ўша даврларни эслар экан: «Мен одамлар билан тил топишни ўргандим. Иш фаолиятим ақлимни чархлади. Ўз устимда тинмай ишладим ва тажриба ўргандим», - дейди у биз билан бўлган

суҳбатда.

Лекин, асли касби ўқитувчи эмасми, қачондир мактабга қайтишни дилига тугиб қўйган эди. Кунлардан бир кун и ўз олдига қўйган мақсадини туман ҳокими М.Носировга ётиғи билан тушунтирди. Даставвал ҳоким эътироз билдирди. Аммо, ходимнинг мақсадини қатъийлигини сезгач, ноилож розилик билдирди.

У туман ҳокимининг тавсияси билан 1991 йили 4 ноябрда шаҳардаги 1-ўрта мактабга директорлик лавозимига тайинланди.

Мактаб тарихига назар ташлайдиган бўлсак, ушбу илм даргоҳи тумандаги энг кўҳна билим масканларидан бўлиб, таълим-тарбия ўзбек ва рус тилларида олиб борилар эди. Мактаб биноси эскириб қолгач, 1974 йили мактаб учун янги бино қурилиб фойдаланишга топширилди. Мингдан зиёд ўқувчилар замонавий жиҳозланган, барча қулайликларга эга ёруғ ва шинам синфларда таълим ола бошладилар. Мазкур мактабда дастлабки йилларда таълим-тарбия намунали йўлга қўйилган бўлса-да, аммо кейинчалик мактаб раҳбарлари қўним топмагач, бу билим даргоҳи ўз нуфузини йўқотиш даражасига тушиб қолган эди.

М.Акбаровни фикрини инобатга оладиган бўлсак, ушбу мактаб ўзибўларчиликка ташлаб қўйилган эди. Ўз-ўзидан аёнки, бундай ҳолатда таълим-тарбия самара бермаслиги аниқ.

М.Акбаров раҳбар бўлиб келган кезлари ишни қай йўсинда ва нимадан бошлашни билмай ҳайрон эди. Чунки, мактабнинг чор атрофи очиқ. Истаган одам у ёқдан бу ёққа ўтиб юраверар экан. Мактаб ҳовлиси маҳалла аҳлининг чорва ҳайвонлари боқиладиган ўтлоққа айланиб қолганди. Мактабнинг

тажриба участкаси эса ахлатхонага айланганди. Ахлатлар уюм-уюм бўлиб ётар ва даъфатан кўрган кишида нохуш таъсирот уйғотарди. Чор атрофдаги дарахтлар сувсизликдан қуриб-қақшаб ётарди. Бундан ташқари, афсусланадиган жойи шундаки, таълим-тарбия ўз ҳолига ташлаб қўйилган эди.

М.Акбаров мазкур мактабнинг ички ҳолати ва маориф соҳасидаги ўрнини аввал ҳам яхши биларди. У туман ҳокимининг раъйига қараб, мактабга боришга ноилож рози бўлган эди. Эҳтимол, туман раҳбари унинг иқтидорли ишбилармон ташкилотчилигига ишонган бўлиши керак. Энди, у бу ишончни оқлаши керак эди.

У даслабки иш фаолиятини тартиб-интизом ва таълим-тарбиявий ишларни кескин тарзда мустаҳкамлашдан бошлади. Кундалик қатъий режим ва дарс жадвали асосида ўқитувчиларнинг дарсларга конспект-режа ва кўргазмали қуроллар билан келишларини назорат остига олди. Ўқувчиларнинг билими ва уларнинг дарсга давоматини яхшилаш лозимлигини ўқитувчилардан қаттиқ талаб қилди. Орадан бир оз вақт ўтгач, ишни тубдан қайта қуриш натижасида, аҳвол ижобий томонга ўзгара бошлади. Бундан ташқари, мактабда ҳукм сурган гуруҳбозлик ва ўзаро низоларга барҳам берилди. Тажрибали, илгор ўқитувчиларни ҳурматлашни ўрнига қўйди. Улар билан юзага келган масалаларни бамаслаҳат, фикрлашиб муҳокама қилди. Раҳбарнинг билим, саъй-ҳаракати ва ташаббускорлиги туфайли ўқитувчиларнинг кайфиятида кўтаринки руҳ пайдо бўлди. Бир сўз билан айтганда, мактабга файз кирди. Буларнинг барчаси ишнинг бошланиши бўлиб, унинг орзу-умидлари ҳали кўп эди. Эзгу амалларни амалга ошириш учун ҳали

вақт кераклигини у яхши тушинарди.

Мактабда таълим-тарбия масалалари йўлга қўйилгач, у диққат эътиборини хўжалик ишларига қаратди. Юқорида баён қилганимиздек, хўжалик ишлари ачинарли аҳволга тушиб қолган эди. Хусусан, мактаб биноси ва синф хоналари талабга жавоб бермасди. Мактаб эшиклари, поллари ва ойналар синиб яроқсиз бўлиб қолган эди. Синган парта ва стуллар деворлар тагида қалашиб ётарди. Ачинарлиси шундаки, мактаб ҳовлиси ахлатхонани эслатарди. Теварак-атроф бир ҳафта давомида, мактаб жамоаси ва техника ёрдамида яхшилаб тозаланди. Ариқлар қазилди, мактаб томорқасига маҳаллий ўғитлар солиниб, экин экишга тайёрлаб қўйилди.

Муаммо шунда эдики, амалга оширилган ишларга сарфланган ҳаражатларни ўрнини тўлдириш учун маблағ йўқ эди. Юқори ташкилотлар эса, маблағ ажратиш у ёқда турсин, ҳатто ишчи-ходимлар ва ўқитувчиларнинг иш ҳаққини ўз вақтида беролмай қолган эди. Ўша даврларда, нафақат мактаблар, балки бошқа идора ходимларига ҳам ойлик маошлар 3-4 ойлаб кечикиб бериларди.

Масалага объектив ёндашадиган бўлсак, бунинг ўзига хос сабаблари бор эди. Мустақиллигимизнинг дастлабки йиллари одамларнинг турмуш шароити бирмунча оғир кечгани ҳеч кимга сир эмас. Давлатимизга ҳам осон бўлмаган. Бу табиий ҳол эди. Чунки, Ватанимиз кўксидаги мустабид тузум асоратлари ҳали битиб улгурмаганди.

Яна юқоридаги оғриқли, иқтисодий масалага қайтадиган бўлсак, моддий томондан қийналган баъзи ўқитувчиларнинг мактабдан кетиб қолиш ҳолати ҳам учраб турган. Албатта раҳбар имкон қадар бу

муаммони ҳал қилиши керак эди. У ҳаражатларни қоплаш ва моддий томондан қийналган ўқитувчиларга ёрдам кўрсатиш учун уйидаги бир нечта қўйларини сотиб, мактабга фонд-маблағ қилиб қўйди. Моддий томондан қийналган ўқитувчи ва ходимларга ойлик маоши чиққунга қадар 1000 сўмдан пул бериб турилди. Истисно тариқасида айтиш мумкинки, 100 сўм пул ҳам ўша даврда салмоқли қийматга эга эди.

Ўз-ўзидан аёнки, мактабнинг моддий базасини яратмай туриб, катта ишларга қўл уриб бўлмас эди.

Юқорида таъкидлаб ўтканимиздек, узоқни кўзлаган раҳбарнинг орзу-умидлари кўп эди. Шу боисдан, у Абдураззақов номли жамоа хўжалигига бориб, раис билан учрашди. Мактабда юзага келган муаммоларни ётиғи билан тушунтирди. Раис имкон қадар ёрдам беришга ваъда берди. Шундан сўнг, М.Ақбаров жамоа бошқарув йиғилишида қатнашар экан, мактаб учун ижарага ер берилишини сўраб сўзга чиқди. Йиғилиш қатнашчилари унинг илтимосини қўллаб-қувватлашди. Бир оз вақт ўтгач, йиғилиш қарорига асосан, мактаб орқасидаги жамоа хўжалиги еридан 1,5 гектарни ижарага беришди.

Баҳорда у ерга чигит экилди. Хуллас, уч йил деҳқончилик қилиб, йилига 4 тоннадан ошириб пахта хосили олинди. Ундан келган даромадни мактабнинг ҳаражатларига ишлатилди. Қаловини топса, қор ёнар, деган мақол бор. Уддабуро раҳбар буни ҳам йўлини топди.

Мактабда ўқувчилар сони меёридан оргиқ бўлгани туфайли, у 360 та ўқувчига мўлжалланган қўшимча бино қуриш лойиҳасини тайёрлашга киришиб кетди. Хуллас, унинг саъйи ҳаракати туфайли лойиҳа тасдиқланди ва ОКС бинони қурилиш режасига

киритди. Бунинг учун у қаерларга бормади ва кимлар билан учрашмади, дейсиз. Лекин бариси ортда қолди. Мўсажонака хурсанд эди. Чунки, шунча югуришлар бекорга кетмади.

Бино учун фундамент қуйила бошлаганда, бирдан афсуски, маблағ йўқ, деб ишни тўхтатиб қўйишди.

Мўсажон ака ишчиларни кутди. Ҳа деганда улар кела бермагач, бир оз тушкунликка тушди. Иродали раҳбар тезда ўзини ўнглаб олиб, бунинг ҳам қаловини топди. Мактаб ерига буғдой септирди. Бўш ерларга терак кўчатини қаламчи қилиб эктирди. Кейинчалик, буғдой экилган ерга минглаб мевали кўчатлар экилиб, уни парваришига алоҳида эътиборини қаратди. Кўчатларини ҳимоя қилиш учун атрофи ихота қилиниб, сим билан тўсилди. Лекин, у атрофни девор билан ўрашни мақсад қилиб қўйган эди. Юқори ташкилотлар ва жамоа ҳўжалигига кўп марта мурожаат қилганидан сўнг, ниҳоят унинг мақсади амалга ошди. Ер атрофи 260 метр девор билан ўралди. Унга кетган сарф-ҳаражатлар буғдой ҳосилидан етмаган қисми эса раҳбарнинг шахсий жамғармасидан қопланди.

Хуллас, мактабда 2 гектар боғ ва ярим гектар теракзор ташкил этилди. Мевали кўчатларнинг барчасини раҳбарнинг ўзи улади. Бунинг натижасида мактаб боғида ўрик, гайноли, олма, анор, нок, шафтоли, гилос, бодом, беҳи, анжир, ёнғоқ каби мевали дарахтлар гуркираб ўсиб, ҳосилга кирди. У ернинг унумдорлигига алоҳида аҳамият берди. Мўл ҳосил олиш учун ерни озиклантириш кераклигини у яхши тушунарди. Шу боисдан ерга минерал ва маҳаллий ўғит солдирди.

Бундан ташқари мактаб ўрамида фойдаланилмай ётган иссиқхона таъмирланиб, унда помидор ва карам

кўчатлари етиштирилди. Кейинчалик иссиқхона лимонарияга айлантирилди. Қўшимча даромад олиш ва янги ишчи ўринларини ташкил этиш учун китоб савдоси ва тўн дўкони фойдаланишга топширилди. Тикув машиналари таъмирланиб, тикув цехи ишга туширилди. Тўрт нафар ўқитувчи ва икки нафар ўқувчи мазкур цехда чеварчилик билан машғул бўлишди. Мактаб ёнида енгил автомашиналарга техник хизмат кўрсатиш устaxonаси ишга туширилди.

Президентимизнинг 1992 йил эълон қилинган «Тадбиркорликни ривожлантириш ҳақида» ги 358-сонли қарорида баён қилинган: махсус ўқув юртларига киришга тайёрлаш гуруҳларини очиш: жумладан репетиторлик хизматларини кўрсатиш:

- мактабларга ажратилган ер майдонларида боғлар барпо қилиш, мева, сабзавот, полиз экинлари ва кўчатлар;

- аҳолига манший хизмат кўрсатишни ташкил қилиш;

- шартнома асосида аҳоли учун китоблар ва ўқув қуроллари савдосини ташкил қилиш;

- бичиш, тикиш, тўқиш ишларини ўргатиш бўйича қўшимча гуруҳлар очиш ва ҳ.к.

Бундан ташқари, республика Президентининг 2006 йил 17 апрелдаги «Ўзбекистон республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги 325-сонли қарори эълон қилинган эди. Унда баён этилишича, умумтаълим мактабларида: мактабда ўқитиладиган айрим предметлар бўйича битирувчиларни олий ва ўрта махсус ўқув юртларига киришга тайёрлаш гуруҳларини очиш: жумладан репетиторлик хизматларини кўрсатиш, белгилаб

қўйилган эди.

Президентимиз фармонларига «лаббай» деб жавоб берган раҳбар дарҳол ишга киришди. Юқорида баён этилган бунёдкорлик ишлари бундан далолат бериб турибди. Қарорларда кўрсатилган барча вазифалар Мўсажон ака раҳбарлик қилаётган 1-ўрта мактабда ўз аксини топди. Аслида, замонавий раҳбар, замонавий талабларга жавоб берадиган ва уларни уддасидан чиқадиган қобилиятга эга бўлиши керак. Албатта, бунинг учун ақл, билим ва тажриба керак. Эътироф этиш керакки, Мўсажон ака Акбаров мана шундай ҳислат ва хусусиятлари билан бошқалардан ажралиб туради. Шу боисдан уни маориф соҳасида туман тадбиркорларининг пешвоси, дейиш учун тўла асос бор.

Биз тадбиркор раҳбарнинг иш фаолиятига назар ташлар эканмиз, мактабда таълим-тарбия билан ишлаб чиқариш, яъни хўжалик орасидаги узвий боғланишни кўрамыз. Бунинг самарали таъсирини кўриб турибмиз.

Кўп йиллик меҳнатнинг натижаси яққол намоён бўлди: экин-тикинлардан даромад кела бошлади. Топилган маблағни қонун асосида банкга қўйиб, мактабнинг махсус ҳисоб рақамини очмоқчи бўлди. Бу хусусда туман, вилоят ҳокимияти, халқ таълими вилоят бошқармаси шунингдек, ушбу масалага масъул бўлган юқори ташкилотларга мурожаат қилишига тўғри келди. Ҳамма ерда рад жавобини беришди. Маълум бўлдики, мактаб учун махсус ҳисоб рақами очилмас экан. Мутасадди шахслар, топилган даромадни давлат банкига қўйишни таклиф этишди. Мўсажон ака ҳаракатлари зое кетганини тушунди. Қонунда кўрсатилмаган бўлса, нима ҳам дерди. Ниҳоят, 200 минг сўм мактаб маблағи туман халқ

таълими бўлимининг банкдаги ҳисоб рақамига ўтказилди. Зарурат туғилганда ушбу маблағлар мактаб эҳтиёжи учун сарфланди.

М.Ақбаровнинг саъй-ҳаракати ва мактаб жамоасини сидқидилдан қилган меҳнати туфайли мактабда таълим-тарбия борасида ижобий ўзгаришлар юз берди.

Мактабда таълим-тарбия борасида олиб борилган ибратли ишлар хусусида батафсил тўқталмоқчимиз. Хусусан, ўқувчиларнинг бўш вақти ва ёзги дам олиш таътилларини мазмунан мароқли ўтишини таъминлаш учун алоҳида аҳамият берилди. Кўплаб ўқувчилар «Баҳор» соғломлаштириш оромгоҳига жўнатилди.

Ўқитувчилар таълим сифати ва самарадорлигини ошириш учун доим изланишди. Шу боисдан мактабда илғор, ташаббускор ўқитувчилар жамоаси шаклланди. Мактабда маҳорат дарслари ва амалий-услубий семинарлар ўтказиб турилади. Мактаб тажриба мактабига айлангани туфайли, илғор фан ўқитувчиларининг иш услублари туман миқёсида оммалаштирилди. I-мактаб тумандаги «таянч мактаби», деб эътироф этилди.

Мактабда мактаб-оила-махалла ҳамкорлиги яхши йўлга қўйилган. Албатта, бу жараён таълим-тарбияга ижобий таъсир кўрсатмоқда.

М.Ақбаров изланувчан ўқитувчиларнинг моддий манфаатдорлигини таъминлашга имкон қадар ҳаракат қилади. Аёнки, моддий манфаатдорлик бўлмаган жойда иш суст кетади.

Раҳбар томонидан ўқитувчилар учун мактабда барча шароит яратиб берилди. Бунинг самараси ўлароқ таълим-тарбия яхши томонга ўзгаради. Ўқувчилар ва

муаллимлар кўрик-танловларда фаол қатнашиб, совринли ўринларни қўлга киритишди. Баъзи ўқувчилар туман, вилоят ва республика фан олимпиадаларида қатнашиб 1-2 ўринларга сазовор бўлишди. Мактаб миқёсида олиб борилаётган ҳар бир иш хоҳ таълим-тарбия соҳасига оид бўлсин, хоҳ ҳўжалик ишлари билан бўлсин, жамоа билан фикрлашиб ва кенгашиб қилинади. Шу боисдан 1-мактаб, пировард натижада нафақат туман, балки вилоятда пешқадамлар сафидан ўрин олди ва «ташаббускор мактаб» сифатида тан олинди.

Мактабда туман миқёсида аҳамиятга эга бўлган турли тадбир ва семинарлар ўтказила бошланди. Чунончи, Фарғона ўқитувчилар малакасини ошириш институти тингловчилари мактабда ташкил этилган кўплаб семинарларда мунтазам қатнашадиган бўлдилар. Фарғона давлат университети талабалари эса амалиёт машғулотларини ушбу мактабда ўтказишарди. Бунинг сабаби оддий: чунки мактабда туман ва вилоятда ном қозонган, ўз фанининг моҳир билимдонлари фаолият кўрсатишарди.

Мактаб тозалиги, мухташамлиги ва шухманзаралиги боис барча талабларга жавоб берарди. Шу боисдан, шаҳар ва туман халқ таълими бўлимининг ҳар йили бўладиган анъанавий август кенгашини мазкур мактабда ўтказиш одат тусига кириб қолган эди. Мактаб ўзининг телевидениесига эга эди.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, эришилган муаффақиятларда Р.Ахмедов, Т.Хошимов, К.Хожиматов, И.Юсупов, М.Катяров, Д.Комилов, ~~Олмосхон Раҳмонов~~, Насиба Мухсинова, Фотима Неъматова, П.Раҳмонова, Саида Ғофурова, Х.Билялова, Валя Муротова, Д.Зарипова, В.Мичкаева

каби кўплаб жонкуярлар ва фидойи ўқитувчиларнинг муносиб ҳассалари бор.

Юқорида тилга олинган ўқитувчилар ва ахил жамоа директорни ҳар томонлама қувватлаб, камарбаста бўлиб турдилар. Шу боисдан бир даврлар ўрта-миёна бўлган мактаб, директорнинг ташкилотчилиги ва жамоанинг бир ёқадан бош чиқариб, ҳамжихатлик билан қилган ҳаракати туфайли мазкур илм даргоҳи «йил мактаби», «таянч мактаби» деган шарафли номга сазовор бўлди.

Меҳнат қилган элда азиз, деган халқона ибора бор. Меҳнат қилган одам ҳеч қачон кам бўлмайди. Бир томондан меҳнатининг самарасини кўрса, иккинчи томондан халқнинг ҳурматига муяссар бўлади.

Шу боисдан кўплаб ўқитувчилар «Халқ таълими аълочиси» кўкрак нишони, бир ўқитувчи эса «Халқлар дўстлиги ордени» билан тақдирланди. Туман халқ таълими бўлими ва вилоят халқ таълими бошқармасининг Фахрий ёрлиқлари билан тақдирланган ўқитувчилар ҳам талайгина.

Айни пайтда Мўсажон ака Акбаров нафақада. Мактабда унинг қутлуғ 70 ёши муносиб кутиб олинди, тантанали юбилей кечаси ўтказилди. Кечада туман халқ таълими бўлими, вилоят халқ таълими бошқармаси, туман хокимияти раҳбарияти, шунингдек, жамоатчилик вакиллари иштирок этиб, юбилярни қизғин табриклашди, унинг шаънига илиқ сўзлар айтилди.

М.Аkbаров ўзининг чин инсоний фазилатлари ва билимдонлиги билан ҳам маҳалла аҳлининг ҳурматига сазовор инсон.

Одамлар тез-тез унинг хонадонига бориб

туришади. Кимдир ундан маслаҳат сўраш учун борса, кимдир у билан дилдан суҳбатлашиш учун боради. Унинг эшига доим одамлар учун очиқ. У одам ким бўлишидан қатъий назар, эски қадирдонлардек кучоқ очиб қарши олади. Дилкашлик Мўсажон акага хос фазилат. Унинг донишона сўзлари ҳаммага ёқади. Зотан, қари билганни пари билмас, деган мақол бор. У жуда кўп китоб мутолаа қилади. Ҳозир ёши бир жойга бориб қолган бўлишига қарамай, қачон қарасангиз қўлида китоб.

Узоқ йиллар машаққатли илм йўлини босиб ўтган устоз, энди унинг роҳатини кўриб, шукроналик билан умргузаронлик қиляпти.

Уни тез-тез туман миқёсида ўтказиладиган таълим-тарбияга доир тадбирларга таклиф этиб туришади. Айниқса, ёшлардан маслаҳатларини аямайди. Тўғри юриб, тўғри туришни уқтиради. Мактабларга бориб маърузалар қилади.

Бойлик-шуҳратпарастликни, шуҳратпарастлик эса нафратланишни тарбиялайди, деб ёзган эди Шарқ алломаларидан бири. М.Акбаров ҳеч қачон шуҳратпарастликни ўзига эп кўрмаган инсон. Тўғри, у ҳарқанча мақтанса, шуҳратталаб бўлиши мумкин эди. Мана шу ҳислати учун уни маҳалла аҳли яхши кўради, ва маориф ходимлари орасида катта обрўга сазовор бўлди.

Ўз-ўзидан аёнки яхши одам бўлиш қийин. Бунинг учун вақт керак. Халқнинг ҳурматига эришмоқ учун одамдан узоқ йиллар давомида эзгу амаллар қилиниши талаб қилинади. М.Акбаров мана шу йўлдан борди. Йиллар мобайнида мисқоллаб топган обрўи, унга кейинчалик шон-шуҳрат келтирди, элнинг ҳурматини қозонди.

ИККИНЧИ БОБ

Дил изҳори.

Мўсажон аканинг сийрати ва инсоний фазилатларини ҳеч ким унинг умр йўлдоши Марҳаматхон аядек яхши билмаса керак, деб ўйлаймиз. Албатта, бу табиий ҳол. Шу боисдан биз уни суҳбатга тортдик.

У бир оз қимтинибгина деди:

«Турмуш ўртоғим билан фарзандларни вояга етказдик. Уларни ўқитиб элга қўшдик. Уларнинг тарбияси билан мунтазам шуғулландик.

Ўтмишга назар ташлайдиган бўлсак, турмушимизни дастлабки йиллари анча қийналдик. Чунки, ҳар қандай оиланинг ўзига яраша муаммолари бўлади. Буларсиз асло мумкин эмас. Ҳатто энг бой-бадавлат, тўқис оила ҳам муаммолардан мустасно эмас, деб ўйлайман. Чунки, буни ҳаёт дейдилар.

Ҳали институтни тамомламасимиздан камтарона ва талабаларга хос тўйимиз бўлиб ўтган эди. Бориға шукр қилиб яшадик. У мени доимо кўнглимни кўтаришга ҳаракат қиларди. «Ҳали яхши кунларимиз олдинда. Бунга албатта вақт керак», деб менга далла берарди. Унга қийин эканини юракдан ҳис этардим. Мен ҳам доимо унга маънавий томондан мададлор бўлишга ҳаракат қилардим. Сабр қилган эдик, кейинчалик ҳаммаси изига тушиб кетди.

Турмуш ўртоғим дабдабаларни унчалик ёқтирмайди. Тўғри-да, инсон жамият билан тирик. Элдан чиқиб кетмаслик керак. Фарзандларимиз ҳам оиламизнинг мана шу одатларига доимо амал қилиб

келишади. Улар ҳақида маҳалла аҳлидан яхши гапларни эшитиб қолсам, қувонаман.

Мўсажон акамнинг инсоний фазилатларидан бири ҳалоллик ва ростгўйликдир. Бу жиҳатдан фарзандлари ҳам отасига тортди.

Мен баъзан аёллигимга бориб: «Мактабда боғ бор. Мевалар барқ уриб пишиб ётибди. 2-3 та лимон, бириккита олма олиб келинг, фарзандларингизга, десам у хўмрайиб: «Бу гапни бир айтдингиз, бошқа айтманг. Мен тугун кўтаришни ёмон кўраман. Кўрганлар нима дейди? Ана, бозор яқин, меваларни истаганингизча харид қилаверинг!»-деб жеркиб берарди.

Айни пайтда, унинг соғлиги яхши эмас. Баъзан оғриб қолади. Шундай пайтларда маҳалла ёки бошқа тадбирларга чақириб қолишади. У албатта боради. Мен кўп марта: «Ҳай дадаси, ётиб дам олинг. Соғлигингизни ўйласангизчи», десам у норози охангда: «Йўқ, мен одамларга ҳали керак эканман. Чақиришдими, демак бориш керак» дейди. У ўз билганидан қолмайди. Албатта мен бу гапни яхши маънода айтяпман. Хушомадгўй инсонларни унчалик хуш кўрмайди. Бу ҳақда гапираверсам гап кўп. Улар ҳақида унинг яқиндан билган дўстлари ва касбдошлари гапиргани маъқул, деб сўзини тугатди у.

М.Акбаров ҳақида туман ҳокимиятида у билан бирга ишлаган ҳоким ўринбосари А.Исахонов шундай деди: «М.Акбаров Кува шаҳар «Тошкент» маҳалласида истиқомат қилади. Мен уни 1984 йилдан буён биламан. Оиласи маҳалладаги нуфузли, намунали оилалардан бири ҳисобланади. Фарзандлари ўқимишли, одобли. М.Акбаров шахсига келадиган бўлсак, маданиятли инсон. Мана шу жиҳатлари унинг

маънавий қиёфасини ифодалаб турибди. Кўп китоб мутолаа қилгани боис, ундан турли саволларга жавоб олиш мумкин. Одамлар билан бўлган мулоқотларда шахсан бунга ўзим шохид бўлганман. Бундан ташқари, юраги пок, кечиримли ва кек сақлашни яхши кўрмайди. Энг асосийси моҳир машкилотчи, ишни кўзини билади. Шу боисдан у узоқ йиллар давомида туман маъмуриятида турли лавозимларда ишлаб келди. Мулоҳазали инсон. Мантиқан тўғри фикр юритади. Ўз манфаатларидан халқ манфаатини юқори қўяди. Ўзимга бўлсин демайди. Бу туйғу инсоннинг энг яхши ҳислатларидан бири, деб ўйлайман.

Айниқса, у ҳокимият томонидан 1-мактабга раҳбар этиб тайинлангандан сўнг ўз таланти ва ташкилотчилик маҳоратини намоён этиб, нималарга қодир эканини амалда кўрсатди. Ҳали ҳеч кимнинг оғзига тушмаган оддий мактабни, тумандаги энг илғор мактаблар сафига олиб чиқди. Жамоа билан тил топди, унга ишонди, жамоа ҳам уни қўллаб-қувватлади. Қарс икки қўлдан чиқади деган гап бор. Бир жон, бир тан бўлиб, меҳнат қилишгани боис натижа ҳам ўшанга яраша ижобий бўлди.

Қува туман халқ таълими бўлими мудир лавозимида ишлаган Муқаддасхон Собирова дил изҳорини шундай баён этади:

«Мен маориф соҳасининг раҳбари бўлганим боис, тумандаги барча мактаб раҳбарларининг таржимаи ҳолини яхши биламан чунки, раҳбарлик масъулияти шуни тақозо этади. Қолаверса, бу менинг зиммамдаги иш фаолиятим. Шу боисдан мен гапни узоқдан бошлайман.

Мўсажон ака Акбаров ўз иш фаолиятини 1961

йилда Қирғизистон республикасининг Қизилқия шаҳридаги 7-сонли хунар-техника билим юртида тарбиячи-ўқитувчиликдан бошлаган. 1970 йили Фарғона давлат педагогика институтини тамомлагандан сўнг Қува туманидаги 84-интернат-мактабда рус тили ва адабиёти ўқитувчиси бўлиб ишлай бошлади.

1973-1991 йиллари Қува туман «Билим» жамиятида масъул котиб, туман партия қўмитасида инструктор, кабинет мудир ва бўлим мудир лавозимларида фаолият кўрсатди.

1991 йилдан ҳозирги кунгача Қува туманидаги 1-сонли умумий ўрта таълим мактабида директор бўлиб ишлаб келяпти.

У узоқ йиллар давомида, маориф соҳасида самарали меҳнат қилиб, ўзига хос мактаб яратган устоз, раҳбардир. У ишлаган даврда мактабда таълим-тарбия сифати яхшиланди. Ўқитувчиларнинг малакасини оширишга катта аҳамият берди. Илғор ўқитувчилар рағбатлантирилди. Уч нафар ўқитувчи «Халқ таълими аълочиси», бир нафар ўқитувчи эса «Дўстлик ордени» билан тақдирланди.

Шу давр ичида ўқувчилар контингенти 1020 тадан 1850 тага етди. Синфлар сони 41 тадан 59 тага ортди. Мактабда таълим-тарбия икки тилда ўзбек ва рус тилларда олиб борилади. 400 нафардан ортиқ ўқувчи туманнинг ҳудудларидан келиб ўқишади. Бунинг боиси бор, албатта. Чунки, бу мактабда илғор ва малакали устозлар дарс беришади. Шу боисдан, кўплаб ота-оналар ўз фарзандини айнан мазкур мактабда илм олишларини исташади.

Мактабнинг ўқув базаси замонавий талабларга

тўлиқ жавоб беради. Хусусан, 28 та фан кабинети, фан майдончалари ва заллари, стадион ва спорт майдончалари, ошхона ва саломатлик хоналари, шунингдек компютер хонаси хизмат кўрсатмоқда. Мукаммал жиҳозланган бошланғич синф хоналари, физика ва кимё, немис тили ва математика, она тили ва адабиёт, тарих ва меҳнат хоналари туманда намунали ҳисобланади.

Туманда маориф соҳасида биринчи бўлиб, тадбиркорликни йўлга қўйган Мўсажон ака Акбаров мактабда 2 гектар боғ яратди. Ҳар йили лимонариядан 4 миллион сўрдан ортиқ соф даромад олинмоқда. Шу боисдан мактабнинг моддий-техника базаси мустаҳкамланди.

Мактаб атрофи девор билан ўралди, мактаб томи эса 550 та шифер билан ёпилди. Бундан ташқари, мактаб дарвозаси қурилиб, савдо дўкони ташкил қилинди. Мактабнинг иситиш тизими тўлиқ ва мукаммал таъмирдан чиқарилди. Мактабда Ахборот-ресурс маркази ташкил этилди.

Мактаб ўқитувчилари «Йилнинг энг яхши ўқитувчиси», «Энг намунали синф раҳбари», ва бошқа турли кўрик танловларда қатнашиб, фахрли ўринларни эгаллаб келмоқда.

Кувонарлиси шундаки, мактаб ўқувчилари ҳам ҳар йили ўтказиладиган олимпиада ва танловларда қатнашиб, мукофотли ўринларга сазовор бўлишпти. Шу давр мобайнида, ўқувчилар 7 марта республика фан олимпиадасида қатнашиб, фахрли ўринларни эгаллашга муваффақ бўлишди.

Шунингдек мактаб ўқувчилари «Умид ниҳоллари» спорт мусобақасида туман ва вилоят миқёсида

ғолибликни қўлга киритиб, республика босқичида қатнашдилар ва муносиб ўринларни эгаллаб қайтишди. Улардан уч нафари бронза медали ва эсдалик совғалари билан тақдирланишди. Шуниси қувонарлики ўқувчилар орасида спорт усталари ва спортнинг баъзи турлари бўйича чемпионлар бор.

Мактабда, ҳар ўқув йилида 11-синфни битирган ўқувчиларнинг 25-35 фоизи олий ўқув юртларига кириб ўқияптилар. Баъзи иқтидорли ўқувчилар интернет орқали имтихон топшириб, чет давлатларда ўқишга муяссар бўлишди.

Мактаб 2002 йил «Йил мактаби-2002» танлов ғолиби деб топилди. «Обод маҳалла йили» да эса ушбу мактаб «Обод мактаб» кўрик танловида фаол иштирок этиб, ғолибликни қўлга киритди. Шу боисдан биз М.Ақбаров раҳбарлик қилётган ушбу мактаб билан қанчалик фахрлансак арзийди.

Таъкидлаш жоизки, М.Ақбаровнинг жамоатчилик фаолияти ҳам ғоят ибратлидир. У бир неча йиллар давомида туман кенгашида депутат, халқ таълими бўлими кенгашининг аъзоси сифатида туманда маориф ва маданиятни юксалтиришга катта ҳисса қўшган инсондир.

М.Ақбаровнинг хизматлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланиб, унга «Халқ таълими аълочиси» унвони берилди. Маориф Вазирлигининг фахрий ёрлиқлари билан мукофотланди. Мактаб ўқитувчиларининг иш тажрибаси бир неча бор вилоят ва республика телевидениеси орқали намойиш этилди. Бундан ташқари, теран билим сохиби бўлган устознинг таълим-тарбия ва одоб-ахлоқ, оила ва маҳалла муаммоларига онд туркум мақолалари

матбуотда чоп этилган.

Унинг мактаби туманда «таянч мактаби» ҳисобланади. Бунинг исботи ўлароқ айтиш мумкинки, мазкур мактаб 2007 йили туманда «Энг яхши мактаб» танлови ғолиби бўлди.

М.Акбаров раҳбарлик масъулиятини теран ҳис этади. Фахрий мураббийлар, шунингдек меҳнат ва уруш фахрийларининг оиласидан доимо ҳабар олиб туради. Уларнинг имкон қадар қўллаб-қувватлайди. Бундан ташқари, кам таъминланган кўп болали оила фарзандларига дарсликлар ва ўқув қуроллари билан таъминлашган ёрдам бериб келади. Шу боисдан, уйда якка тартибда билим олаётган ўқувчилар доимо диққат эътиборида. Шу туфайли ота-оналар М.Акбаровдан доимо миннатдор бўлиб келяпти. М. Акбаров ёшларнинг мураббийи ҳамдир. Ёш ўқитувчиларга устозлик қилиб, улардан маслаҳатларини аямайди. У ёшларга ишонади ва уларни қўллаб-қувватлайди.

М.Акбаровнинг фарғандлари ўқимишли ўз жамоасида ҳурматга сазовор инсонлар. Биз уларни суҳбатга тортдик.

Зарифахон дадаси ҳақида сўзлар экан, шундай деди: «-Дадам ҳақида китоб ёзилаётганини эшитиб, қалбимда ғурур ҳисси тўлқинланиб кетди. Улуғ мутафаккир шоир Алишер Навоий ота-онанинг олдидаги бурчи ҳақида шундай ёзади:

Бошни фидо айл ато қошига,
Жисмни қил садқа ано бошиға.
Тун-кунга айлагил нур фош,
Бирисин ой айла, бирисин қуёш.

Бундай ҳикматли сатрларни буюк истеъдод соҳиби бўлган зот айта олиши мумкин.

Мен бу сатрларни бежиз келтирганим йўқ. Биз фарзандлар доим ота-онамизга ҳурмат бажо келтирганмиз. Бошқа ота-оналарга ҳам муносабатимиз шундай. Ота-онамиз бизларни мана шундай руҳда тарбиялашган. Дадам доимо бизларга: «Кишининг ҳурмати ўз қўлида. Каттага ҳурматда, кичикка иззатда бўл. Ёшларнинг ҳурмати қарз», деб таълим берганлар. Ахир, фарзандларни дунёга келтирган ота-онани эъзозлаш фарзанднинг бурчи эмасми? Фикримни давом эттириб айтмоқчиманки, биз фарзандлар ота-онамиздан бир умр қарздормиз. Уларга қанчалик меҳр кўрсатмайлик, қанчалик моддий томондан ёрдам бермайлик бу қарзни умримизнинг охиригача узишимиз амри маҳол. Негаки, улар бизга ҳаёт бағишлаган улуғ инсонлар ҳисобланади. Мен ўйлайманки, илмли, ақлли ва одоб соҳиби бўлган буни яхши англаб етади.

Дадамизнинг насиҳатларини олиб кам бўлганимиз йўқ. Чунки ота-она ҳеч қачон фарзандига ёмонликни раво кўрмайди. Фарзанд элнинг ҳурматини қозонса, бу-ота-онанинг бахти. Аксинча бўлса, бу ҳолат улар учун фожеадир.»

Жабборов Иброҳимжон устози ҳақида қуйдагиларни гапириб берди: «Мен Мўсажон акани 1980 йилдан буён биламан. У узоқ йиллик педагогик фаолиятида жуда катта ютуқларга эришган инсон. Энг асосийси у ўз жамоасининг ҳурматини қозонди. Мактаб учун астойдил ва сидқидил билан меҳнат қилди.

Тан олиб айтиш керакки, у ёки бу соҳанинг ривожланишида раҳбарнинг роли катта. Унинг муносиб ҳиссаси бор. Бу ҳаётий ҳақиқатдир.» Буни

иинкор этиб бўлмайди. Тўғри, раҳбар иш талаб қилади. Маданиятли инсон бўлгани боис муомилани ҳам жойига қўяда. Кишининг асабини бузмайдиган даражади ётиғи билан тушунтиради. Ақлли одамга шунини ўзи етади ва тўғри хулоса чиқариб олади. Бундан ташқари ҳақгўй ва ҳолисона иш тутади. Илғор ўқитувчиларни қадрлайди.

Агар раҳбар ношуд ва манфаатпараст бўлса, урди худо деяверинг. Ҳамма нарса остин-устун бўлиб кетади. Барака бўлмаса, ўша ташкилотдан файз, футур кетади.

Мўсажон ака ўз мансабини суистеъмол қилмай, балки ўз манфаатларидан халқ манфаатини юқори қўядиган инсонлар тоифасига киради. Шу боисдан у узоқ ишлади, педагогик жамоани ҳурматига сазовор бўлди.

Соҳиббахон Қаюмова мазкур мактабнинг энг илғор ўқитувчиларидан бири саналади.

«Мен, -деди у биз билан бўлган суҳбатда, «Мўсажон ака Акбаровнинг иш фаолиятини маърифатга бағишланган зийнатли умр, дегим келади. Менинг айтган сўзларим шунчалик айтилган ҳавойи гаплар эмас. Буларнинг, замирида рамзий маъно бор. Зотан, ҳаёт ҳикматларидан бири шуки, умр ўтаверади, лекин дунё ўша кўҳналикгича тураверади. Кимдир ўзидан ўчмас из қолдиради, кимдир эса бесамар умргузаронлик қилиб, ҳатто ўзини ҳам англамай ўтади.

М.Аkbаров бутун умрини эзгуликка ва маърифатга бағишлади. Устоз ўз ҳамкасбларининг қалбига йўл топди, ва уларга ҳурмат кўзи билан қаради.

Истаймизми ёки йўқми ҳаётда тасодифий воқеалар содир бўлади. Бу албатта тақдир тақозоси. Бундай

пайтларда у уларнинг шодлигига шерик, қайғусига ҳамдардлик билдирди. Унинг ташкилотчилиги ва иш услуги туфайли мактаб юқори кўрсаткичларга эришди. Нафақат туман, балки вилоятда ушбу мактаб таянч илм даргоҳига айланди.

Биргина мисол: мактаб ўқитувчиларининг таълим-тарбия услуги Фарғона ўқитувчилар малакасини ошириш институтида намуна сифатида эътироф этилиб, оммалаштирилди. Бу эса туман маориф ходимлари ва мактабга берилган ижобий баҳодир. Бу ютуқлар ўз-ўзидан бўлгани йўқ албатта. Бунинг замирида, мактаб жамоаси ва раҳбарнинг узоқ йиллар давомидаги самарали меҳнати мужассам.

Маълумки устознинг баҳосини шогирдлари, раҳбарнинг баҳосини эса жамоа беради.

Юртимизда ўз умрини эзгу ишлар ва савобли амалларга бахшида этаётган инсонлар кўплаб топилади. Бу тоифа кишиларнинг ҳаёт йўли бошқалар учун ибратдир. Бундай жонкуяр инсонлар ҳақида китоблар ёзилади ва ҳозир ҳам ёзилапти. Чунки, улар элим деб, юртим деб, яшаб бошқаларга ўрнак бўляпти. Албатта, яшашдан мақсад ҳам аслида шу-да. Гапнинг сирасини айтганда устозимиз Мўсажон ака Акбаров ҳам ана шундай инсонлар тоифасига киради.

Биз устозга узоқ умр, сихат-саломатлик ва жамоат ишларида куч қувват тилаймиз.

Филология фанлари номзоди, дотсент Ойбек Акбаров М.Акбаровни ўзининг маънавий устози деб, билади. «Яхшидан боғ қолади» деган, ҳикматли мақол бор, -деди у. «Ушбу иборага таъриф берадиган бўлсак, ўз-ўзидан аёнки, боғнинг мевасидан одамлар бахраманд бўлишади, савоби эса боғ яратган инсонга

тегади.

Бундан ташқари бу хикматнинг фалсафий маъноси ҳам бор. Боғ яратиш, бу эзгу амал ва инсон умрининг фаолияти. Инсон умрининг маъно-мазмуни, матлаб-мақсади аслида ана шунда эмасми? Ана шу тамойилларга бўйсунган Мўсажон ака фидойи инсонлар тоифасидан саналади.

Унинг иш фаолияти ҳақида туман маориф ходимлари ва кенг жамоатчилик яхши билади. Мен бу ҳақда тўхталиб ўтирмайман. Мен бу захматкаш инсонни узоқ йиллардан буён билганим боис унинг инсоний фазилатлари ҳақида фикр юритмоқчиман.

Мўсажон ака масъулиятни ҳис этидиган инсон. Айниқса, бу ижобий хусусият раҳбар табиатида зоҳир бўлса, нур устига аълонур ҳисобланади. Шу боисдан масъулият билан қарамайдиган ходимлар билан чиқиша олмайди. Зотан, таълим-тарбия борасида масъулият жиддий масала. Чунки, мактабда келажак авлод тарбия топади. Бепарволик ва лоқайдлик салбий оқибатларга олиб келиши мумкин.

У ўз сўзида ва фикрида турадиган қатъиятли ва иродали инсон. Гарчанд, бир қарашда юзлари жиддий туйилса-да, аммо меҳрибонлик хусусияти унга хос. Унинг сийратини уни яқиндан билган ва бирга ишлаган одамлар билади. «Одамнинг юрагида меҳр бўлиши керак», деб таъкидлайди устоз. Устознинг иш услуби ва бой тажрибасидан жуда кўп ёш раҳбарлар баҳраманд бўлишган ва бўлишяпти.

Юзаки иззат-икром кўрсатувчи хушомадгўй одамларни унчалик ёқтирмайди. У ватанпарварлик бурчини теран ҳис этади. Мактабнинг ички тартибига ўзи амал қилади ва боқалардан ҳам шуни талаб қилади.

Ўз-ўзидан аёнки, қаердаки, тартиб-интизом устувор бўлса, ўша ерда иш унумли бўлади.

Бирор нарса учун ҳаракат қилдими бас, унга етишиш йўлида ҳаракат қилади. Ўз фикрини ходимларга тайзиқ билан ўтказмайди. У бу салбий ҳолатни раҳбарнинг ўқувсизлиги деб, тушунади. Ақл ва фаросат билан иш битиради. Ўзини катта олувчи, кеккайган, такаббур одамларни хуш кўрмайди. Ташаббускорлик ақлли одамга хос эмас деган, тамойилга амал қилади.

Илова тариқасида айтмоқчиманки, устоз қаерда ишламасин ўз касбига фидойилигини намойиш этди ва зиммасидаги вазифани шараф билан бажарди. Устознинг кўплаб шогирдлари турли соҳаларда самарали меҳнат қилиб мамлакатимиз тараққиётига муносиб ҳисса қўшиб келишяпти. Мазкур мактабда таълим олган баъзи ўқувчилар фан номзодлари ва фан докторлари илмий унвонига сазовор бўлишган.

Ҳакимов Абдувоҳоб 2001-2007 йиллари I-мактабда ўқитиш рус тилида олиб бориладиган синфларда физика ва математика фанидан дарс берган. Физикаматематика фанлари номзоди.

«Мактабга давлат сиёсати даражасида эътибор берилиши бежиз эмас, албатта,-деди у биз билан суҳбатда. Шу боисдан «Кадрлар тайёрлаш» миллий дастури ишлаб чиқилди ва ҳаётга тадбиқ этилди.

Маълумки, мактабда келажак авлоднинг онги шаклланади. Мамлакат тараққиёти эса бевосита ёшлар билан боғлиқ. Бу эса ўқитувчиларга жуда катта масъулият юклайди.

Ростини айтиш керак. Мўсажон ака мактабга раҳбар бўлиб келмасидан аввал, агар тағбир жоиз бўлса,

мактабнинг номи улуг, лекин сурпаси қуруқ эди. Бундан олишимиз керак. У келди-ю, барчаси ўзгарди. Ўз-ўзидан аёнки, қайси соҳада бўлмасин ишнинг ривожини кўп жihatдан раҳбарнинг иш услуби, билими ва тадбиркорлигига боғлиқ экани ҳеч кимга сир эмас. У ўзининг адолатпарвар, маърифатли ва ишни кўзини билладиган ишсонлиги туфайли педагогик жамоа ўртасида ҳурмат қозонди. Жамоа унга ишонди ва ортидан эргашиди. М.Акбаров маориф ходимлари, маҳалла ахли ва жамоатчилик ўртасида ўз нуфузига эга инсон. Негаки, туман миқёсида олиб бориладиган тадбирларда фаол қатнашиб, ҳаётий тажрибалари ва маслахатларини халқ билан баҳам кўради.

Гарчанд, ёши бир жойга бориб қолган бўлса-да, жонажон мактабига тез-тез қадам ранжида қилиб туради, фикр-мулоҳазаларини баён этади. Бу албатта ўз касбига содиқ садоқатли инсонга хос хусусиятдир.

Қува туман халқ таълими бўлими фахрийлар кенгаши раиси А.Нурматов М.Акбаров билан узоқ йиллар давомида маориф соҳасида бирга ишлаган инсонлардан.

-Мўсажон ака Акбаров туман ҳокимлигида ишлаган даврларида туман халқ таълими муассасаларини моддий-техника базасини мустахкамлаш ва кадрлар салоҳиятини яхшилашга катта эътибор берди.

Мактабга раҳбар этиб тайинлангач, унинг истеъдод қирралари намоён бўлди. Таълим-тарбия соҳасининг сифат ва самарадорлигини кескин яхшилашга эришди, таълим жараёнига янги педагогик технологияларни олиб кирди.

Туман мактаб директорларининг сардори сифатида,

кўплаб ёш директорларга устозлик қилди, тажрибаларини ўртоқлашди. Унинг фидокорона меҳнатлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланди. У «Ўзбекистон халқ таълими аълочиси» унвонига сазовор бўлди.

Айтиш жоизки, мактабда моҳир педагоглар фаолият кўрсатди. Диққатга сазовор жойи шундаки, мазкур мактаб ўқитувчиларидан 4 нафари Фарғона ўқитувчилар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш институти ва Фарғона давлат университетида ўз фанлари бўйича лекция ўқиб, машғулот ўтказиб келяпти. Ушбу мактабни битирган айрим иқтидорли ўқувчилар чет давлатларнинг олий ўқув юртларида таҳсил оляптилар.

Кўриниб турибдики, мазкур мактабдаги таълим-тарбия жараёни ва илғор ўқитувчиларнинг ўқитиш услублари мақтовга сазовордир. Албатта, бундай муаффақиятларда мактаб раҳбари Мўсажон аканинг беқиёс ҳиссаси бор.

Қува тумани халқ таълими бўлими мудирининг лавозимида ишлаган Таваккалжон Маматов қуйдагиларни сўзлаб берди.

«Ўз касбининг устаси М.Ақбаров «Таълим тўғрисида» ги Қонунни ҳаётга тадбиқ этиш ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» га мувофиқ таълим-тарбияни тубдан ислох қилиш учун изланиб, фаолият кўрсатаётган моҳир ташкилотчи инсонлардан биридир. У мактабда иқтидорли ёшларни аниқлаш ва уларга ўзларидаги ноёб истеъдодни намоён этишлари учун имкон қадар шароит яратиб беришга катта аҳамият беради. Бунинг натижасида, кўплаб ўқувчилар нафақат туман, балки вилоят ва республика

фан олимпиадалари ва турли кўрик-танловларда қатнашиб, фахрли ўринларга сазовор бўлишди. Ўқитувчилар ҳам таълим-тарбияга оид турли синовларда иштирок этиб муаффақиятларни қўлга киритишди. Шу боисдан, улар вилоят халқ таълими бошқармаси ва республика халқ таълими вазирлигининг Фахрий ёрлиғи билан тақдирланганлар. Биз улар билан ҳақли равишда фахрланамиз.

М.Акбаров Ўзбекистон республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 3 сентябрдаги 414-сонли «Бюджет ташкилотларининг молиялаштириш тартибини такомиллаштириш ҳақида» ги қарорини ҳаётга тадбиқ этиб, тадбиркорлик билан иш олиб борди. Албатта, уддабурон одам эртанинг ғамини ейди. Қолаверса, бозор иқтисодиёти ҳам бошқа ташкилотларга каби мактабга ҳам ўз таъсирини ўтказяпти. Бу жараён билан ҳисоб-китоб қилмасликни сира иложи йўқ. Чунки, замон шуни талаб қияпти. Буларни ҳис этган М.Аkbаров сармоя топиб, Кува миллий банкидаги ҳисоб-рақамига пул туширяпти. Мактабнинг ўз мевали боғи ва лимонарияси бор. Мактаб еридан ҳам мўл хосил олинапти. Топилган даромад эса, мактабни таъмирлаш ва унинг эҳтиёжларини қоплаш учун сарфланяпти.

Президентимиз Ислон Каримов: «Ҳақиқий раҳбар мана шу ер «меники, мана шу ер «ўзимники, уни обод ва фаровон қилиш «менинг нафақат вазифам, балки муқаддас бурчим деган эътиқод билан яшаши ва ишлаши зарур. Шундагина ташаббускор, изланувчан, тиним билмайдиган раҳбар ҳар қандай муаммонинг ечимини топа олади».-деб айтган эдилар.

М.Акбаров Юртбошимизниг даъватига амал қилган ҳолда иш олиб борди.

М.Акбаров давлатимизнинг таълим-тарбияга доир қарорлари ва директив ҳужжатларида белгиланган кўрсатма ва вазифаларини юракдан теран ҳис этади. Ва уларни бажаришга ҳаракат қилади.

М.Акбаров бошқараётган ўқитувчилар жамоаси қуйдаги йўналишларга катта эътибор беради:

-янги педагогик технология ва педагогик психалогия;

-таълим жараёнини назарий ва амалий бошқариш;

-ўқув машғулотларини режали ташкил этиш;

-услубий, илмий-услубий ишларни муаффақлаштириш;

-Физика-математика таълимида фаннинг замонавий ютуқларидан самарали фойдаланиш;

-муомила маданияти ва хизмат этикаси;

М.Акбаров ҳозир жамоатчилик асосида ташкил этилган «Нуроний» жамғармаси билан бирга ҳамкорликда иш олиб бормоқда. Лекин, аслини олганда у бундан манфаатдор эмас. Негаки, иш ҳаққи тўланмайди. Лекин у жамоат ишини ўзининг ватанпарварлик бурчи деб билади. Мен унинг табиатини яхши биламан. У уйда тинч ўтиролмайди. Одамлар орасида бўлгиси келади. Бирор кимсага нафи тегса хурсанд бўлади. Ўйлайманки, бу туйғу ҳам инсон табиатидаги ноёб фазилат ҳисобланади, -деб сўзини тугатди Таваккалжон Маматов Ҳабибулло Зайнидинов ҳам Қува туман халқ таълими бўлими мудир лавозимида ишлаган. У 1951 йилда таваллуд топган. Ҳозир мазортаги маҳалласида истиқомат қилади. Илова тариқасида айтмоқчимизки.

Ҳ.Зайнидиновнинг раҳбарлик даврида туман маориф ходимлари юксак маррага эришган. Таълим тизимида ижобий ўзгаришлар юз берган. Буни эътироф этиш керак. Инкор этиб бўлмайди. Тумандаги кўплаб мактабларнинг юқори поғоналарга кўтарилишида унинг ҳам муносиб ҳиссаси бор.

Унинг шахсияти ҳақида гапирадиган бўлсам, у ўқимишли ва ўта маданиятли инсон. Уни яқиндан билганим боис, унинг ҳақида ҳолисона фикр билдириш учун менда тўла асос бор.

Ҳ.Зайнидинов биз билан суҳбатда дил изҳорини шундай баён этди:

-М.Акбаров билан 1980 йилдан буён то нафақага чиққунга қадар бирга ишладим. Шу боис мен уни жуда яхши биламан.

Айниқса, ҳозирги шароитда раҳбар бўлиб ишлаш осон эмас. Хусусан таълим соҳасида. Чунки, давлат раҳбар зиммасига жуда катта масъулият юкляпти. Бу табиий ҳол албатта. Таълим-тарбия масаласи жуда нозик масала. Чунки мактабда мамлакатнинг келажак авлоди шаклланади ва тарбия топади.

Мен раҳбарнинг бурчи ва масъулияти ҳақида фикр юритмоқчиман. Аввало раҳбар ҳар жабҳада бошқаларга ўрнак бўлиши керак. Тўғри, иш бор жойда хато-камчиликлар бўлади. Бу ҳолат баъзи бир шахсиятпараст ва қитмир одамларга қўл келади. Улар тирноқ остидан кир қидиришга тушади. Бу тахлит одамлар онда-сонда бўлса ҳам учраб туради. Бундай одамларга нисбатан бепарво бўлиш ярамайди. Зотан, яра газзак олмасдан ўз вақтида муолажа қилинса, тезроқ тузалади. Оқибатини ўйламай иш тутадиган одам тарбияга муҳтож. Бу тоифа одамларга қарши

курол, бу халоллик ва тўғрилиқ. М.Акбаров раҳбарлик қилган мактабда ҳам дастлабки даврда мана шундай ҳолат рўй берган эди. М.Акбаров ўз қобилиятини ишга солиб, бу тоифа одамларнинг онг ва руҳиятига маънавий таъсир ўтказди. Ниҳоят жамоа ўртасида соф муҳит юзага келди. Олди-қочди гапларга ўрин қолмади. Бу М.Акбаров раҳбарлик салоҳиятининг бир кўриниши ҳолос.

Агар раҳбар софдил, бирор ножўя хатти-ҳаракатга йўл қўймаса, унга ҳеч ким дахл эта олмайди. Демак, раҳбар ҳам маънан, ҳам руҳан пок бўлиши керак.

М.Акбаровда адолат ва виждон амри билан иш юритиш туйғуси мужассам. У доим инсофий иш тутади. Одатда, инсон ҳаётга мухаббати билан кучли. Шундай эмасми?

М.Акбаров виждонан меҳнат қилган одамларни ҳурмат қилади. Ўз устида ишламайдиган, изланмайдиган одамларга нисбатан «муросаю мадора» йўлига ўтмайди. Улардан иш талаб қилади. Хато ва камчиликларга доимо муросасиз бўлиб келди. Мустаҳкам иродали ва ўз мустақил фикрига эга. Керак бўлса, уни химоя қилади. Ўз ишини қойиллатиб бажаради. Шу боисдан унинг иш услуби таҳсинга сазовордир.

М.Акбаров ҳақида унинг инсоний фазилатлари хусусида гапираверсам адо бўлмайди.

Биз мазмунли суҳбат учун Ҳабибулло Зайнидиновга лутфан ташаккур билдириб у билан хайрлашдик.

Валижон Алиев М.Акбаров билан Кува туман партия қўмитасида бирга ишлаган.

У бир оз ўйлаб турди-да, сўнгра деди:

-Унинг оиласи билан узоқ йиллардан қалин дўстмиз. Шу пайтгача борди-келдимиз ўзликсиз давом этиб келяпти.

Бундан ташқари, ҳар ойнинг биринчи чоршанбасида, кўнгилга яқин дўстлар у билан учрашиб турамиз. Мақсадимиз табиатнинг гўзал ва сўлим гўшасига бориб ҳордиқ чиқаришдан иборатдир. Ҳозир нафақадимиз, дам олиш ҳам керак-да, ахир. Шундай эмасми?

Майли, бу гап-гаштаклар ўз йўлига. Мавриди келгани учун айтдим-да.

Инсон жамиятсиз яшай олмайди. Демак унга хизмат қилиши керак. М.Акбаров мана шу йўлдан борди. Ундан кўп одамлар яхшиликлар кўрган.

Сиз М.Акбаровнинг ҳаёт йўли ва ташкилотчилик махорати ҳақида батафсил ёзилди, деганингиз учун мен бу ҳақда тўхталиб ўтирмайман. Айтилган гапларни қайтадан такрорлаш бу «оқиллик аломати эмас. Мен унинг айрим инсоний ҳислатлари ҳақида фикр юритмоқчиман ҳолос.

Айтганининг устидан чиқадиган мард одам. Дўстларининг бошига бир иш тушганда, доим ёнида туради, ёрдамини аямайди. Ҳеч бўлмаганда маънавий томондан кўнглини кўтаради. Муҳими ишончли одам. Шундай дўстларнинг бори яхши, чунки юкинг ерда қолмайди. У кайф-сафога берилган одамларни ёқтирмайди. У эзгу амалларни ўзи учун шиор қилиб олган. Бу эса муҳим, ижтимоий аҳамиятга эга. Яхши одам жамиятнинг кўрки ҳисобланади. Бошқалар учун ибрат, намуна. Орамизда шундай фидойи инсонлар бор экан юртимиз гуллаб яшнайверади. Жамиятдаги парокандалик ёмон ва ахлоқсиз одамларнинг хатти-

Мусоижон Акбаров

Мусожон аканинг дадаси
Акбарали Юнусов

Мусожон аканинг умр
йўлдоши Мархаматхон ая
Эрматова

Мусожон Акбаров оила даврасида

Дарс пайтида

Қутлов

Мусожон Акбаров ўқувчилар даврасида

**Мусожон Акбаровнинг
тоғаси Фозилжон
Мадалиев**

**Марҳаматхон аянинг
дадаси Хорунбой Эрматов**

ҳаракатидан бошланади. Аслида, ҳаётнинг бардавом этиши ҳам яхши одамлар туфайли бўлса керак, деб ўйлайман. Улар қанча кўп бўлса, шунча яхши.

Мен унақа гапга чечан эмасман, шу боисдан гапимни шу ерда мухтасар қилмоқчиман. Лекин Мўсажон ака бу фикрларимдан мустасно, аксинча у ҳам гапга чечан, ҳам ишга чечан инсонлар тоифасидан ҳисобланади. Илоҳо, умрлари узун бўлсин ва фарзандларини роҳатини кўрсин.

Мўсажон аканинг фарзанди Зиёдахон Фарғона шаҳар тез тиббий ёрдамида врач-генеколог бўлиб ишлайди.

«Билмадим, сизга нима десам экан, -деди у тортинибгина, -биз фарзандлар ота-онамизнинг бизга кўрсатган меҳрибонликлари ҳақида фикр юритишимиз мумкин ҳолос. Уларнинг иш фаолияти ва қандай одам эканликларини улар билан бирга ишлаган одамлар билади.

Дадам бизларга нисбатан талабчан, аммо қаттиққўл бўлган эмас. Баъзи оталарга ўхшаб, бизларни туртиб, уриб ёки одоб-ахлоқ доирасига сиғмайдиган бешарм гаплар билан ҳақорат қилганини ҳеч эслолмайман. Тўғри, болалигимизга бориб, шўхлик қилсак мулойимлик билан танбех берарди. Бизга шуни ўзи етарди. Чунки, биз дадамни жуда яхши кўрар ва ҳурмат қилар эдик. Бизнинг болаларча тасаввуримизда дадам бизлар учун идеал инсон эди. Кейинчалик ҳам биз мана шу ҳиссий туйғуни ҳис этиб яшадик. Биз одоб-ахлоқ ва инсонпарварлик дарсини ота-онамиздан ўрганганмиз. Мана шу туйғу қалбимизга ўрнашиб қолган. Оиламиз тўкис яшаса ҳам дадам бизларни талтайтириб юбормаган. Кийим-бошимиз ҳам бошқа

болалардан фарқ қилмаган.

Дадам бизларга: «Беш қўл баробар эмас. Кимларда бор, кимларда йўқ. Агар сизлар олифта кийиниб юрсаларинг бошқа болаларнинг иззат-нафсига текган бўласиз. Доимо ёдда тутинг: инсон халқдан чиқиб кетмаслиги керак. Агар шундай ҳолат юз берса, бунинг учун сизларга ҳеч раҳмат демайди, баълки одамларнинг сизлардан кўнгли қолади», -деб таъкидлар эди.

Қуш уясида кўрганини қилади, деганларидек, биз ҳам ота-онамизга муносиб фарзанд бўлишга ҳаракат қилдик. Уларнинг юзини ерга қаратмадик. Улар бизни вояга етказди, ўқишимизга шароит яратиб беришди, натижада олий маълумотли бўлдик. Ҳаётда ўз ўрнимизни топиб олдик. Биз ота-онамиздан нимаики олган бўлсак, мен эзгу амалларни назарда тутяпман, ўшаларни фарзандларимизга раво кўряпмиз.

Узоқ йиллар Қува туман халқ таълими бўлимида фаолият кўрсатган Собиржон Фозилжонов Мўсажон аканинг яқин сафдошларидан бири ҳисобланади.

-Ҳар касбнинг ўзига хос машаққатли томонлари бўлади, деди у, Умуман олганда, осон касбнинг ўзи йўқ. У хоҳ шиофкор, хоҳ савдо ходими, хоҳ тадбиркор бўлсин, унинг қийинчиликлари ва сир-асрорлари бўлади.

Менинг фикримча ўқитувчилик касбининг жамият миқёсида ўз ўрни ва масъуляти бор. Буни ҳамма билади. Бу касбни танлаган инсон доимо изланишда ва маънавий томондан етук бўлиши керак. Бундан ташқари, ёш авлодга нисбатан қалбида меҳр устувор бўлиши зарур. М.Акбаров ана шундай меҳри дарё инсонлардан ҳисобланади.

Мустақиллик туфайли Ватан туйғусини дилига жотган ватанпарвар инсонлар тоифаси жамиятимизда шаклланди. М.Ақбаров ҳам ана шундай инсонлар тоифасига киради. Бу фидойи инсоннинг тадбиркорлиги ва одамийлиги ҳақида қанча кўп гапирсак, озлик қилади. Вақт тақозоси туфайли мен сўзимни шу ерда якунламоқчиман.

Бизнинг суҳбатимизга бир даврлар туман қишлоқ хўжалик ходимлари касаба уюшмаси раиси лавозимида фаолият кўрсатган, олий маълумотли маданият ходими Иброҳимжон Қўзиев келиб қўшилди.

-Фозилжонов айтмоқчи, Мўсажон ака меҳри дарё инсонлардан ҳисобланади. Маданият ходими бўлганлигим боис, менинг иш фаолиятим ҳам баъзи жиҳатдан тарбия билан боғлиқ.

Туман миқёсида ўтказиладиган ижтимоий маданий тадбирларнинг режасини тузишда Мўсажон акага мурожаат қилардим. Чунки унинг мулоҳазали фикрлари ва топқирлиги мени ҳайратга соларди. У билан бирга ишлаган даврда кўрик-танлов ва тадбирларни бирга олиб боришга тўғри келган. У менга доимо далда берар ва қалтис вазиятлардан чиқиб кетишимга кўмак берарди. У маданият соҳасини ҳам жуда яхши биларди. Хатто туман раҳбари Мўсажон ака Шербўтаевнинг баъзи ижтимоий масалаларда ундан маслаҳат сўраганини гувоҳи бўлганман, деб сўзини якунлади Иброҳимжон.

Гофуржон Қорабоев «маҳалланинг имом ҳатиби. Ислом дини тарихи ва маданиятини жуда яхши билади. Ўқимишли инсон. Нафаси ширин. Қуръон тиловот қилганида одамни сел қилиб юборади.

Мўсажон ака маҳаллада ўтказиладиган турли

тадбир ва маросимларда фаол қатнашиб келган. Айниқса, диний экстремистик оқимларнинг зарари ҳақида жуда кўп маърузалар қилган. Албатта бу чиқишлар ёшларнинг тарбияси ва онгига ижобий таъсир кўрсатгани аниқ.

Менинг фаолиятим Ислом дини билан боғлиқ бўлгани боис шу ҳақда икки оғиз сўз айтмоқчиман.

Афсуски, орамизда ҳали ҳам Ислом динининг моҳиятини тўла ҳис этмаган одамларнинг борлиги ачинарли ҳолдир.

Юртбошимиз таъкидлаб ўтганидек, дин давлатдан ажратилган бўлса ҳам, лекин жамиятдан ажратилган эмас. Бунга қўшимча қилиб айтишим мумкинки, дин жамият билан ҳамнафас ва жамият қонунлари асосида тараққий этади.

Ислом дини «поклик дини. У қон тўкишни ва бузғунчиликни қатъиян ман этади. Жаҳолатга қарши маърифат ила курашга чақиради. Шу боисдан биз ёшларни доимо огоҳ бўлишга даъват этамиз. Зотан, бу бизнинг касбий ва виждоний бурчимиздир, -деди Ғофуржон.

Илҳомжон «Мўсажон аканинг тўнғич фарзанди. Фарғона шаҳар тез тиббий ёрдамида жарроҳ бўлиб ишлайди. У анча ўқимишга ва мулоҳазали йигит экан. Биз у билан бўлган мулоқотда бунга амин бўлдик. Дунёвий илмлардан бохабар эканлиги кўриниб турибди.

-Аввало дадам ҳақида уни яқиндан билган дўстлари ва касбдошлари гапиргани маъқул эди, -деди у стулга бемалол ўрнашиб олгач, -лекин савол берилган экан, унга жавоб қайтариш жоиз, албатта.

Хабарингиз бор узоқ йиллар маориф тизимида

меҳнат қилди. Мана, энди унинг роҳатини кўриб умргузаронлик қияпти. Онам тўғрисида ҳам шундай фикр юритишим мумкин. Мен бундан беҳад хурсандман. Бизнинг бахтимизга яна узоқ йиллар бирга яшасинлар.

Дадам ҳеч қачон замондан нолиган эмас. Тўғри, мустабид тузум даврида ишлар оғир кечган. Орзули дунё деб бежиз айтишмаган. У яхши замонни кутиб яшади. Юртимиз мустақил бўлгач, бутун куч қудратини ёш авлод тарбиясига бағишлади.

Менинг касбим шифокор. Шифокор адашмаслиги керак, деган қоида, бор. Бу мантиқан тўғри фикр. Акс ҳолда инсон ҳаёти фожеа билан тугаши ёки ёмон асоратларга олиб келиши мумкин. Ўйлашимча, таълим-тарбияни ҳам мазкур қоидага муқояса қилса бўлади. Ўқитувчи -устоз ҳам адашмаслиги керак. Чунки, таълим-тарбия катта аҳамиятга молик масала. Келажак эса ёшларники. Шу боисдан уларга тўғри тарбия бериш керак. Тўғри тарбияланган бола ҳеч қачон жиноятга қўл урмайди. Истаса илм олади ёки Ватан равнақи учун бирор фойдали иш билан машғул бўлади. Таълим-тарбиянинг асосий мақсади аслида шу эмасми?

Баъзан уйда беихтиёр, тасодифан дадам билан онамнинг ўзаро суҳбатини эшитиб қолардим. Кўпинча гаплари инсон фазилатлари ҳақида борарди. Ўша даврлар бола эдим. Менинг ақлим етгани шу эдики, дадам тамагир, ўзига бино қўйган, такаббур, хушомадгўй ва ишёқмас одамларни ёмон кўрар экан. Аксинча, хушфеъл, ростгўй ва ғайратли одамларни қадрлар экан. Тўғрисини айтсам, мана шундай хислатлар менинг табиатим «хулқ» атворимда ҳам бор.

Бунга ажабланмаса ҳам бўлади. Негаки қуш уясида кўрганини қилади деган ҳикматли гап бор.

Такаббурланиш ақлли одамнинг иши эмас, деб уқтирарди бизга дадам. Мен эсимни таниганимдан буён дадамга хавас қилганман. Ҳозир ҳам мана шу туйғу ҳамон мени тарк этгани йўқ. Унинг озода кийинишидан тортиб, юриш-туриши ва ҳатто сўзлашув оҳангига ҳам тақлид қилардим. Албатта, яхши маънода, -деб кулиб қўйди у. Сўнгра бир оз ўйланиб турди-да, сўзини давом эттирди: -Ёмонни танқид қилади, яхшига тақлид қилади, -деган гап ҳам бор-ку.

Дадам онамни беҳад ҳурмат қилиб, унга «сиз» деб мурожаат қилади. Улар бир-бирлари билан уришиб, сен-менга борганини ҳеч эслай олмайман. Шу босдан қўни-қўшнилари ва маҳалла аҳли оиламизнинг тотувлигига доимо хавас қилишарди.

Дадам қўли бўш бўлди дегунча, менга вақт ажратарди: уй вазифалари ва кундалигимни синчиклаб текширарди. Фарзандларга оталик масъулиятини ҳис этиш туйғуси менга дадамдан ўтган. Шу боисдан мен ҳам фарзандларимга эътиборимни четда қолдирмайман.

«Сизлар кимнинг фарзанди эканингизни унутманг!» -деб уқтирар эди дадам бизларга, -тўғри бизлар юқори лавозимдаги одамлар эмасмиз. Лекин, ўқитувчи-устоз деган улуг номимиз бор. Ота-онага раҳмат олиб берадиган ёки лаънат олиб берадиган ҳам фарзанддир. Шу боисдан доим тўғри юриб, тўғри туринглар. Бетайин одамлар билан дўстлашманглар. Сизларнинг вазифангиз одобли бўлиш ва аъло баҳоларга ўқишдан иборатдир, -деб таъкидлар эди

дадам.

Биз болалар иложи борича, ота-онамизнинг панд-насихатларига амал қилардик.

Дадам ҳақида орқаворотдан яхши гаплар эшитиб қолсам, беҳад қувониб кетардим. Шундай инсоннинг фарзанди эканимдан ғурурланардим.

Дадам бизларни болалигимиздан мустақил ҳаётга ўргатганлар. Ҳамма ишни ўзимиз ўйлаб қилардик.

Дадам доим бизга: «Ўзингга ишон. Келажакда орзу-мақсадга меҳнат ва изланиш, ақл ва билим билан етасан. Мен бу борада Сизларга ёрдам қиломайман. Мен иложи борича, фақат моддий томондан ёрдам беришим мумкин, ҳолос. Бошқаси қўлимдан келмайди», -деб таълим берганлар.

Дадамнинг қатъий сўзли ва аҳдидан қайтмаслигини биз фарзандлар яхши билар эдик. Шу боисдан мен нимани мақсад қилган бўлсам, ўз куч-қувватим, ақлим ва билимим билан эришдим. Мен ҳеч қачон хоҳ болалик чоғимда, хоҳи йигитлик ёшимда бўлсин, дадамни орқа қилиб иш битирмаганман. Чунки, бу ишим фойдасиз эканини ва мени қўллаб-қувватламаслигини яхши билардим. Биз бу ҳолатдан заррача бўлсин кўнглимиз ўксиб, хафа бўлмас эдик. Чунки, биз шу йўсинда тарбия кўрган эдик. Ота-онамизнинг феъл-атвори бизнинг онг-шууримизга сингиб кетган эди.

Дадам бўш пайтларида, бизга ўтмиши ҳақида сўйлаб берарди. Айтишига қараганда, болалиги осон кечмаган. Онасидан эрта айрилади. Сўнгра отаси ҳам бу ёруғ дунёни тарк этди. У акаси ва келиойисини қўлида қолади. У ўз хотираларини шу қадар дардли ва аламли тарзда хикоя қилиб берардики, биз сукут

сақлаб, мижжа қоқмай тинглардик. Иккала синглим эса ўпкасини тутолмай пиқиллашиб, йиғлаб ўтиришарди. Мен сизнинг қалбингизни изтиробга солмаслик учун бу ҳақда бошқа гапирмайман. Ўшанда дадамнинг изтиробга тўла айтган сўзлари, албатта бизга ўз таъсирини ўтказган. Биз ҳаёт дегани фақат ўйин-кулгудан иборат эмаслигини эрта англаб етганмиз.

Албатта, инсон ўтмишни ҳам билиши керак. Ана шунда мустақил юртини ва ҳозирги дориломон кунларнинг қадрига етади. Келажак эса мана шу кунларнинг қутлуғ оstonасидан бошланади.

Дарвоқе, эртанги кун ҳақида. Инсон у ҳақда нима биледи? Эртага инсон тақдирида қандай воқеа юз бериши мумкин? ва ҳоказо. Бу саволларга жавоб топиш қийин. Аслида жавобнинг ўзи йўқ. Бу саволларга жавоб бериш учун инсоннинг тафаккури ожизлик қилади. Чунки бу Ҳақ ва тақдир иши. Лекин инсон умид билан яшайди. Эзгу амали эса, уни ниятига етказди.

Биз фарзандлар бир умр ота-онамиз олдида бурчлимиз. Чунки, улар бизга ҳаёт ато этди. Улар бизни тарбиялаб вояга етказди, турмушга тайёрлади ва элга қўшди, «деб сўзини тугатди Илҳомжон.

М.Акбаровнинг иш фаолияти ва таълим-тарбия борасидаги хизматлари касбдошлари томонидан айтиб ўтилди. Мен бу ҳақда ҳозир гапирмоқчи эмасман. Мен Мўсажон аканинг одамейлиги, яъни чин инсонга хос ҳислатлари ҳақида фикр юритмоқчиман. Зотан эзгу амаллар ҳам бошқалар учун ибрат намунаси бўлиб, тарбиявий аҳамиятга эга.

Одатда, синчков одам ўзгалардаги чин инсоний фазилатларни кўриб, уларни қабул қилади. Фойдали

томони шундан иборатки, ўша одам ўз хулқ-атворидаги нуқсон ва камчиликларни бартараф этишга ҳаракат қилади. Бу инсон учун энг яхши одатдир. Демак инсоний ҳислатларни ўзида тажассум эттириш ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Бу ҳам тарбия олишнинг бир усули.

Мўсажон ака «суҳбати ширин, дилкаш одам. У билан гаплашсанг руҳан маза қиласан. Негаки, у жуда кўп китоб мутолаа қилган. Ўткир ақл соҳиби ва катта ҳаётий тажрибага эга инсон. Уйида шахсий кутубхонаси бор.

-Сиз билан суҳбатлашиш истаги туғилди. Ҳар сафар сиз билан мулоқот қилганимда, сизни инсон сифатида янгидан кашф этгандек бўлавераман. Сийратингиздаги очилмаган қирралар ёрқин кўринишда намоён бўлаверади.

Орзу-умид инсонга қанот бахш этади. Сизнингча орзу «умид «мақсад нима? Унга қай йўл билан етишмоқ мумкин? «дедим унга тикилиб.

«Бунинг жавоби жуда оддий «ҳаракат қилиш керак, вассалом. Олма пиш, оғзимга туш, деган билан иш битмайди, -деди у. Бир оз ўйлаб тургач, сўнгра жавоб берди: -Энди бу сўзларнинг луғавий маъносига келсак, менинг фикримча, орзу-мақсад сўзлари ўзаро мантиқан муштарак. Ҳатто уларни эгизак сўзлар дейиш мумкин. Зотан, улар бир маънони англатади.

Мен орзу-мақсад сўзларининг маъносини шоирона таърифлаб беришдан ожизман. Сўзларим қўпол, иборалар ғализ бўлиши мумкин. шунга қарамай, уларнинг мазмун-моҳиятини билганимча жавоб бераман. Инсон ҳаёли доим у ёки бу орзу-мақсад билан банд бўлади. Масалан китоб ўқишдан мақсад,

«ундан маънавий завқ олишдир. Овқат танаввул қилишдан мақсад «яшаш ва организининг ҳаётийлигини таъминлашдан иборатдир. Уйланишдан мақсад «ўзидан зурриёт қолдиришдир. Сўзлашувдан мақсад ўз фикрини ифода этишдир, севишдан мақсад «севилиш ва маъшуқа ёрининг илтифотига сазовор бўлишдир. Шахмат ўйнашдан «мақсад рақибни мот-таслим қилишдир. Ётишдан мақсад «дам олишдир. Юришдан мақсад «манзилга етиб боришдир, ва ҳоказо. Бу ҳақда кўп гапириш мумкин. Агар мақсад эзгу бўлса унга тез етишади. Яратган зот эзгу амалларни хуш кўради. Шу боисдан бандасини қўллаб-қувватлайди.

-Фикрларингиз изчил, уларда ишончли далиллар бор. Сўзларингиз исботга мухтож бўлмаган аксиомадир. Буни тан олиш керак, дедим хурсандлигимни яшира олмай. Мен фикримни давом эттириб айтмоқчиманки, инсоннинг қонида ҳаракат мужассам. Бундан ташқари, сийрат-жисмида илоҳий руҳ зоҳир. У ҳам доим ҳаракатда. Шулар туфайли мурод ҳосил бўлади...

Мен бир даврлар бир нуфузли йиғилишда М.Акбаровнинг катта бир идора раҳбарининг адолатни паймол қилувчи хатти-ҳаракатини қоралаб, унинг шаънига кескин гап айтганини гувоҳи бўлганман. Бунинг учун у ўз лавозимидан айрилиб қолиши ҳам мумкин эди. Лекин у ишдаги камчиликларни фош этишни ўзининг виждоний бурчи деб билди. Аввало, дангал, хойиқмай, рўйирост гапириш учун катта журъат керак.

Фарзанд азиз, одоби ундан азиз, дейди халқимиз. Шу боисдан у уларнинг хулқ-атвориға алоҳида аҳамият берди. Натижада улар эсли-хушли бўлиб вояга

етишди. Умуман олганда, фарзандининг тақдирини ўйламайдиган ота-оналар камдан-кам топилса керак. Айниқса, халқимиз болажон ва болапарвар. Ўзи емай боласига едиради, ўзи киймай боласига кийдиради. Уни уйлайди, жойлайди. Қиз бўлса турмушга беради. Оёққа туриб олгунча қўллаб-қувватлайди. Бу фақат бизнинг миллатимизга хос хусусият.

Мўсажон ака маккорлик билан иш тутадиган, муғомбир «иш вақтида айёр, ош вақтида тайёр» кимсаларни ёқтирмайди. Шунингдек, бир фикрда қатъий турмайдиган субутсиз, айнамачи одамлар билан ҳам чиқиша олмайди. Кайф-сафо ва айшу ишратга берилган одамларни кўришга кўзи йўқ.

Мактабга раҳбар бўлиб келганининг дастлабки ойлари эди. У эрта кетиб, кечга томон хориб-чарчаб келарди. У бу мактабга келмасидан аввал ҳам у ердаги ҳолат ҳақида аниқ тасаввурга эга эди. Шундай бўлсада, у розилик билдирди.

Бир куни Марҳаматхон ая ачиниб гапирди:

«Дадаси сизга нима азоб. Бундоқ ўзингизга қаранг. Соғлигингизни ўйласангиз-чи. Менга қаранг, гапларимга яхшилаб қулоқ солинг. Ўзингизни алдамчи хаёллар билан овутиб юрманг. У мактабда иш оғир экан. Яқинда мен ўша мактабда ишлаб кетган бир ўқитувчи аёл билан гаплашдим. У ерда бир-бирини ковлайдиган тарафкашлар кўп экан. Раҳбарнинг қўнимсизлиги шундан экан.

Мўсажон ака бепарволик ва шунинг билан бирга қатъийлик билан деди:

-Мен бошлаган хайрли ишимни ниҳоясига етказишим керак. Мен сўз бердим, уни амалга оширишим зарур. Ўртада орият бор. Агар ориятсизлик

қилсам, виждон азобида қоламан.

Уни шаштидан қайтара олмаслигини ҳис қилган Марҳаматхон ая секин уҳ тортди.

М.Акбаров асаби мустаҳкам одам бўлиб, бўлар-бўлмасга қизишиб кетадиган одати йўқ. У ўзини жуда вазмин тутарди. Асабийлашмоқ бу иродасизлик белгиси, деб тушунарди у.

Мактаб жамоаси унинг ахволи ва руҳиясини тезда илғаб олишди ва ўшанга қараб у билан муомилада бўлишди.

У ўз қадр-қимматини баланд тутадиган инсон. Ҳамма гап мактаб жамоасини ўзига нисбатан ишонтиришда эди. Тез орада жамоа аъзолари унинг ақл-идрок ва мулоҳаза билан иш қиладиган бамаъни одам эканига ишонч ҳосил қилишди. Мактаб истиқболини мана шу одамнинг саъй-ҳаракатида кўришди улар.

Камина ҳам М.Акбаровни кўп йиллардан буён биламан. Бир вақтлар унинг ташкилотчилик маҳорати таълим-тарбия борасидаги муаффақиятларига бағишлаб, газетага ҳам мақола ёзганман.

У менинг ўзим таълим олган 10-сон ўрта мактабда менинг ижодимга бағишланган кечада қатнашиб, менинг ҳақимда айтган илиқ сўзларини тинглаб бағоят таъсирланганман. Негаки, унда нотиклик санъти ҳам мужассам.

У аслида хушфەъл, нозиктаъб ва тавозели одам. Аммо, вақт тақозоси ёки мунозаранинг қай йўсинда кечишига қараб, унинг юзлари жиддий тус олиши мумкин. агар суҳбатдоши ноҳақ бўлса, гап келганда, ҳеч аяб ўтирмайди. Шартта бетига айтади кўяди. Бетга айтгани заҳри йўқ, деган мақол бор. Орқаворотдан

гап қилиб ўтирмайди. Дангал одам. Албатта, бу шарткесарлик одати кимгадир ёқмаслиги мумкин. бу табиий ҳол.

...Мўсажон ака, мен суҳбатимиз самимий тус олишини истар эдим. Айтингчи, сиз инсон табиатидаги қайси ҳислатларни ёқтирасиз. Агар иложи бўлса, ана шу ҳислатларнинг маъно-моҳиятини ҳам ифодалаб берсангиз.

-Тушундим, бажонидил, «деди у ўйчанлик билан. Бирдан юзи жиддий тус олиб деди: -Мен камтарлик, самимийлик, ҳақгўйлик, инсонпарварлик, жасурлик, ва чидамлилик каби ҳислатларни ёқтираман. Баъзиларини унутган бўлсам, суҳбат давомида уларга изоҳ бериб ўтаман.

Биз мақтанмайдиган, ўзини бошқалардан паст оладиган ва мағрурланмайдиган кимсани камтар деб атаймиз. Лекин шуниси ҳам борки, ўта камтарлик ҳам баъзан одамга зиёни тегеди. Айтайлик, тушунадиган одам бўлса, сизни ҳурмат қилади. Аммо жоҳил ва нодон одамга бу қўл келади. У иложи борича, камтар одамни ерга уришга ва унинг инсоний фазилатларини поймол қилишга ҳаракат қилади. Шунинг учун ҳам у нодон-да. Инсоннинг иззат-нафси муаддасдир. Шунинг учун оёқ-ости қилишларига йўл қўймаслиги керак. Аммо, камтар инсон жоҳил кимса билан ади-бади айтиб ўтиришни ўзига эп кўрмайди. Менинг фикримча, ҳамма нарсаларнинг ўртачаси яхши.

Самимийлик ҳислати кўпинча муомила билан боғлиқ бўлади. Самимийлик кўнгилчанлик демакдир. Суҳбатижон, яъни самимият билан муомала қилувчи одамнинг юзидан нур ёғилиб туради. Истараси ҳам

иссиқ бўлади. Бу тоифа кишилар одамларнинг энг яхшисидир. Аксинча, самимиятсиз одамнинг хатти-ҳаракати одамнинг асабини қўзғатади.

Ҳаққўйлик ҳақида нима дейишим мумкин. Яратган Зотнинг 99 та гўзал исми бор. Улардан бири Ал-Ҳаққ деб аталади. У тартиб рақамига кўра 52-ўринда туради. Бу «ҳақиқат ва ибодат қилишга лойиқ зот, одили мутлоқ деган маъноларни англатади. Сиз буларни яхши билсангиз керак.

Ҳаққўйлик тўғри сўзловчи, ростгўй одамга нисбатан айтилади. Бу ҳислат ҳам инсоннинг яхши одамлар сафидан ўрин олишига сабаб бўлади.

Юксак инсоний фазилатлардан бири инсонпарварликдир. Мана шу ҳислатни дилига жо этган одам доимо бошқаларга ўрнак бўлади. Уларнинг оғирини енгил қилишга ҳаракат қилади. Халқ бахтини ўз бахти деб тасаввур қилади, керак бўлса унинг йўлида жон фидо қилади.

Жасорат ва жасурлик ҳақида кўп гапириш мумкин. бу ҳислатлар ёшларга хос хусусиятдир. Кувонарлиси шундаки, мустақиллик туфайли ёшларнинг онгида Ватанга муҳаббат туйғуси шаклланиб улгурди. Мана, мустақил юртимиз 25 ёшга тўлди. 25 ёш инсоннинг навқиронлик даврига тўғри келади. Мана шу ёшдаги инсонларнинг кўз очиб кўргани мустақил ҳур, озод Ўзбекистон бўлди. Ҳеч кимдан кам бўлмаган ёшларни кўриб гурурланиб кетасан, киши. Юртнинг келажаги ишончли қўлларда эканини кўриб, ҳақли равишда фахрланиб кетасан, албатта. Кўнгиллар таскин топади. Жасоратсиз бирор улкан ва эзгу ишни адо этиб бўлмайди. Жасоратли юракда қўрқув бўлмайди.

Фидойилик «жонбозлик» дегани. Мазкур сўз

Ватанга чексиз садоқатли мард инсонларга нисбатан истифода этилади. Халқимизнинг фидокорлик меҳнати туфайли Ватанимиз гуллаб-яшнамоқда. Халқимизнинг турмуши фаровон. Шаҳар ва қишлоқлар кун сайин чирой очмоқда. Дастурхонларимиз тўкин-сочин. Буларнинг барчаси меҳнатсевар фидойи инсонлар туфайли бунёд бўлмоқда.

«Гапларингиз ўринли ва диққатга сазовор. Ҳаётда ҳар бир нарсанинг зиди бўлади. Мен бир-бирига қарама-қарши ва тескари ҳолатларни назарда тутяпман. Масалан яхши-ёмон, ҳалол-ҳаром, катта-кичик, оқ-қора ва ҳакозо. Айтингчи, сиз одам табиатидаги қайси иллатларни хуш кўрмайсиз. Илтимос уларга юқоридагидек шарҳ бериб ўтсангиз.

-Ростини айтсам, ақл-идрок билан қилинмайдиган инсон зотига номуносиб бўлган бемаъни иллат ва хатти-ҳаракатларни ёқтирмайман. Чунончи, худбинлик, виждонсизлик, шухратпарастлик, порахўрлик, манманлик, такаббурлик, лоқайдлик, хасислик ва ҳаёсизлик шулар жумласидандир.

Худбин деганда, ўзини ёки манфаатини ҳаммадан юқори кўрувчи одам гаўдаланади. Бу тоифа одамларни нодон деб бўлмайди. Ҳатто мартабали ва илмли одамларнинг орасида баъзан худбин одамлар учраб туради. Чунки бойлик ва мартаба уларнинг кўнгил кўзини кўр қилиб қўйган. У ўзига бино қўйган одамдир. Тўрида гердайиб ўтириш ҳам худбинликнинг салбий кўринишидир.

Виждонсиз одам «диёнатни ютган ноинсоф кимсадир. Виждонсизлик эса инсон табиатидаги энг ярамас руҳий иллатдир.

-Тўғри айтасиз, «дедим мен. «Бировнинг ҳаққига

ҳиёнат қилган кимса виждон азобини ҳис қилмайди.

-Эътиқодсиз кимса эса масъулият туйғусини ҳис этмайди, -деб сўзини давом эттирди Мўсажон ака-«Жамоат ишларидан ўзини олиб қочади. Одамлардан нари юришга ҳаракат қилади. Ижтимоий жамиятда содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларни лоқайдлик билан кузатади. Ўз қадрини билмаган элнинг қадрига қандай етсин? Бир сўз билан айтганда, лоқайд инсон хулқ-атворидаги нуқсонлардан бири ҳисобланади. Шухратпараст халқ сўзи билан айтганда, манман ва мақтанчоқ кимсадир. Одатда, шухратпараст одам ўз мансаби ва ишини бошқаларга кўз-кўз қилиб кўрсатишга ҳаракат қилади.

Порахўрлик ҳам инсон хулқ-атворидаги энг жирканч иллатлардан бири ҳисобланади. Порахўр амалидан фойдаланиб пора ейди. Порахўрнинг тури кўп. Баъзилар икки кишининг ўртасида воситачилик орқали пора ундиради. Порахўр ўта тубан шахс.

-Мавриди келганда айтай, қарангки, бу тубан кимсаларни Аллоҳ ҳам хуш кўрмас экан. «Порахўрлик ёйилган юртни пора-пора қиламан.»-дейди Яратган Зот ўз каломи шарифида.

Яхшиямки бу тоифа одамлар унча кўп эмас. Навзубиллоҳ! Юртимизни ёмон кўзлардан ва бадкирдор одамларнинг ёмон ишларидан Ўзинг сақла. Аслида бу иллат гуноҳ саналади. Давлатимиз қонунида унга нисбатан жазо бор.

«Мен гапимни давом эттирмоқчиман -деди Мўсажон ака менга юзланиб.-Такаббур ўзини катта олувчи, димоғдор кимсадир. Нафақат унинг хатти-ҳаракати, балки гапиришида ҳам такаббурлик сезилади. Бу иллат инсонни фақат бадном қилади

ҳолос. Бир сўз билан айтганда муомаласи ёмон одам.

Бундан ташқари, хасис ва ҳаёсиз кимсаларни ҳам жиним суймайди.

Хасис кимса одамларга бирор нарса бермаслик ва сарфламасликка ҳаракат қилади. Бу ҳам ўтмишдан қолган ва ҳозирги замонга хос бўлмаган эскилик сарқитидир. «Бахил эҳсондан қочар, хасис меҳмондан қочар», деган мақол бежиз айтилмаган. Ҳаёсиз кимса ҳеч нарсадан уялмайди ва тортинмайди. Ҳатто мана шу ҳолатни ўзи учун фазилат деб ҳисоблайди. Бу кўпинча билими саёз ва яхши тарбия кўрмаган ахлоқсиз одамларга хос жиҳатдир. Ҳаёсизлик ҳеч қачон одамга обрў келтирган эмас. Ҳаёсизга одамлар нафрат кўзи билан қарайди. Чунки, у эл-халқдан номус қилмаганидан номуносиб хатти-ҳаракатларни содир этади. Халқимиз бу тоифа одамлар ҳақида: «Вафосизда ҳаё йўқ, ҳаёсизда вафо йўқ» «деб бежиз айтмаган. «Ҳаёсизга ҳар кун ҳайит», деган мақол бор.

-Сизни нима ёки қандай ҳолат безовта қилади?

-Мен юқорида инсон табиатида учрайдиган яхши-ёмон ҳолатлар ҳақида баҳоли қудрат гапириб ўтдим. Саволингизга келсак, мустақил Ватанимиз ва унинг тинчлигини кўролмайдиган турли диний экстремистик оқим намоёндаларнинг жиноий хатти-ҳаракатлари доим мени безовта қилиб келади.

Ҳозир Сурия Араб республикаси, Афғонистон ва Украинада бўлаётган қонли тўқнашувларни кўриб, баъзан даҳшатга тушаман. Юртимизга кўз тегмасин, деб Яратганга илтижо қиламан.

-Фикрингизни давом эттирган ҳолда айтмоқчиманки, мустақил юртимизнинг фуқаросиман деган ҳар бир одам ўтаётган дориломон кунларнинг

қадрига етиши ва бахтли ҳаётидан миннатдор бўлиши ва шукрона айтиши керак.

-Тўғри айтасиз, -деди Мўсажон ака, -Мен бир ижтимоий ходисага сизнинг диққатингизни жалб этмоқчиман. Айни пайтда Африка қитъасидаги Мозамбик давлатида қурғоқчилик туфайли очарчилик давом этмоқда. Бу ачинарли ҳолатни телевизор орқали кўриб турибмиз. Очарчилик бўлганда, касаллик ҳам хуруж қилади. Болаларнинг аянчли ахволини кўриб, беихтиёр кўзингизга ёш келади. Жонсиз гўдагининг устида фарёд чекаётган онанинг чексиз изтиробларини сўз билан ифода этиш қийин. Бу аянчли ҳолатни ҳис этган ҳар қандай бағри тош одамнинг ҳам юраги эзилиб кетади. Эҳтимол юришга ҳам ҳоли қолмаган, эти суягига ёпишган одамларни кўриб, булар бизнинг асримизда бўлаётганига ҳеч ишонгинг келмайди. Ерда ўтирган ва ётган одамларнинг мўлтираб турган кўзларидаги мунг, ҳасрат ва юздаги хазин андухларни кўрган одамнинг ичидан дафъатан йиғи келади. Қандай бахтсиз одамлар! Шўрлик болалар!

Энди, бизнинг давлатимиздаги фуқароларнинг яшаш шароити ва давлат томонидан болаларга нисбатан қилинаётган ғамхўрликларга эътибор беринг. Ўзингиз айтингчи, буларнинг шукронасини қилмасак, инсонлигимиз қаерга борди?! Давлатимизнинг инсонсевар сиёсатини фақат нонкўр ва кўрнамак одамгина ҳис этмаслиги мумкин.

«Сизнинг куйинганингизча бор. Бу мотамли ҳолат ўша мамлакат ва миллатнинг фожеасидир. Ҳозир Мозамбик мамлакатига АҚШ, Россия, Хиндистон каби давлатлардан дори-дармон ва гуманитар ёрдамлар етказилиб бериляпти. Лекин бу ҳали етарли эмас.

Ўйлайманки, вақт барча ғам-ташвишларга малҳам босади. Тез орада ҳаммаси изига тушиб кетади.

Ростини айтсам, сиз билан суҳбатлашиш мен учун доим ёқимли туйилади. Мен яна савол беришда давом этаман. Сиз ўзингизни бахтли инсон, деб ҳисоблайсизми? Бахт ўзи нима?

«Сизнинг саволингиз фикран мулоҳаза юритишга ундайди. Бахтиёрлик ҳақида ҳар бир одамнинг ўз тушунчаси бор. Агар менинг фикрим инобатга олинадиган бўлса, ҳа, мен бахтли инсонман.

Мен ҳаётий тажрибаларимдан келиб чиқиб айтмоқчиманки, аслида, мен бахтсизман дейишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Кимки шунга журъат этса ношукурлик қилган бўлади. Ҳатто ҳеч кими ва ҳеч вақоси йўқ гадо ҳам ўзини бахтли, деб ҳисоблаши зарур. Ҳозир айтмоқчи бўлган гапларим исбот талаб қилмайди. Мана эшитинг. Инсонни ёруғ дунёга келиб, умргузаронлик қилиши бахт эмасми? Табиатнинг ноз-неъматларидан баҳраманд бўлиш бахт эмасми?

Агар инсон: «Дунёга келиб, унинг гўзаллигини кўрдим. Агар келмаганимда нима бўлар эди? Мен йўқ эдим, энди борман. Аллоҳ, берган умрингга шукр»-деган ўй-ҳаёлни дилида қоим тутиши керак. Бундоқ ўйлаб қаранг. Атрофимизда биздан бошқа турли-туман хайвонлар, қушлар, хашоратлар ва турли хил жонзотлар ҳам яшаяпти. Уларнинг ҳам жони бор. Улар ҳам биз каби доим ҳаракатда. Улар бир-бирига емиш. Буларни ҳам Аллоҳ яратган. Агар Аллоҳ истаса, мен уларнинг ўрнида бўлишим мумкин эди-ку, деган саволни камдан-кам одам беради. Бизнинг бахтимиз шундаки, Аллоҳ бизни ҳаётнинг гултожи-инсон қилиб яратди. Бизга ақл ва тафаккур ато этди.

Хулоса шуки, ҳар бир одам хоҳ гадо, хоҳи жисман ногирон бўлсин мана шу ҳаёт фалсафасини тушуниб ва англаб етганидагина инсоний камолотга етишади, имони бутун бўлади. Яратган Зотга беҳад шукроналар айтади.

Энди бахт тушунчаси ҳақида гапирадиган бўлсам, бахт «бу орзу умидларнинг рўёбга чиқиши билан изоҳланади. Саодат, омад, толе, иқбол каби сўзларни бахт тушунчасига муқояса қилиш мумкин. Хуллас, ҳар бир одам бахт тушунчасини ўз билими ва ҳаётий тажрибасига асосланиб талқин этади.

Гап келиб қолди, айтиб ўтмасам бўлмас. Тоғам Фозилжон Мамадалиев узоқ йиллар давомида Тошкент вилояти, Янгийўл тумани Назарали Ниёзов номли колхозда раис бўлиб ишлаган «Қари билганини пари билмас,»- деган мақол бор. Рўйирост айтаманки, менинг маънавий қиёфамнинг шаклланишида, тоғамнинг панд-насихатлари алоҳида ўрин эгаллайди. Мен уларни ўзим учун дастуруламал сифатида қабул қилганман. Доимо у каби ўзимни сипо тутишга, ўйлаб фикр юритиш ва вазиятга қараб иш тутишни тоғамдан ўрганганман.

У Тошкент вилоятида жуда катта ҳурматга сазовор одам. Чунки у раҳбарлик қилган жамоа вилоятда пешқадам. Қишлоқ хўжалигидаги барча режалар муддатидан аввал бажарилади. Шундай бўлса ҳам бағоят камтар инсон. Баъзан ҳаётдан панд еганимда, беихтиёр тоғамнинг сўzlари ёдимга тушарди. Ана шундай қалтис дамларда ўзимда куч топардим. Ҳар сафар мен унинг келишини орзиқиб кутардим. Чунки, унинг ҳикматли сўzlари ва ҳаётий тажрибасига эҳтиёж сезардим.

-Ҳамма гапларингиз мантиқан тўғри. Улар мубоҳаса ва мунозара қилишга ундайди. Бунинг ҳам фурсати келиб қолар. Сизнинг юқоридаги инсон ва жонзотлар ҳақидаги фикрингиз баъзи одамларнинг етти ухлаб тушига ҳам кирмаган. Борлиқдаги жамийки нарсалар Ҳақнинг лутфи инояти ва роббоний қудрати билан яратилган.

-Ҳақиқатдан ҳам шундай. Ўтмиш тарихимизни билмасдан ва уни теран ҳис этмасдан туриб, ҳозирги нурафшон кунларнинг қадрига етиш қийин. Бу айни ҳақиқатдир. Айниқса, бу ёшлар учун жуда зарур. Биз муаллимлар ёшларни аждодларимиз ва ота-боболаримизга ҳурмат руҳида тарбиялашимиз керак. Ана шунда ёшлар ҳаёт фалсафасини теранроқ англаб етадилар. Бундан ташқари, унинг улкан тарбиявий аҳамияти ҳам бор. Ўтмишга бир назар ташлаб олсак ёмон бўлмасди. Тўғри, бу ҳақда газета ва журналларда жуда кўп мақолалар чоп этилган бўлса-да, аммо одамларнинг юзлари бир бирига ўхшамаганидек, уларнинг фикрлари ҳам турлича бўлади. Қўпол қилиб айтсак, ҳар каллада, ҳар хаёл. Ўтмиш ҳақида сизнинг фикрингизни билмоқчи эдим.

-Бажонидил. Маълумки, мустабид тузум даврида биз узоқ йиллар гўё «темир қўрғон» ичида яшардик. Европа мамлакатларига чиқиш, уларнинг турмуш тарзи, маданияти ва давлат сиёсати ҳақида деярли ҳеч нарса билмас эдик, ва билишимиз мумкин ҳам эмасди. Коммунистик мафкура бунга йўл қўймасди.

Узоқ ўтмишга назар ташласак, Чор Россия томонидан олиб борилган мустамлакачилик сиёсатининг мақсад-моҳияти «Туркистон ўлкасининг моддий ва табиий бойликларини талон-тарож қилиш

ва эрксевар халқни зулм исканжасида сақлаш билан бир вақтда барча мафкуравий усуллар билан миллий қадриятларни йўқ қилишдан иборат эди.

Совет ҳукумати ҳам 70 йилдан зиёд ҳукмронлик даврида ўз салафларининг машъум режаларини давом эттира бориб, халқимизнинг маънавий-маданий бойликларини йўқ қилишга ҳаракат қилди. Ўз-ўзидан аёнки, мустамлакачилик сиёсати қай кўринишда бўлмасин, аввало асоратга солинган халқларни ҳам руҳан, ҳам жисмонан қулликка маҳкум этиш, мамлакатлараро миллий ихтилофларни келтириб чиқариш ва арзон ишчи кучи ёрдамида мўмай даромад олишдан иборатдир.

Демак, мустамлакачилар, аввало, халқнинг ўтмиш қадриятлари ва маънавиятидан мосуво этмай туриб, пухта режалаштирилган ёвуз мақсадларига эриша олмасдилар.

-Шу ерда бир гап келиб қолди. Президентимиз Ислон Каримов бу ҳақда шундай деган эди, -деди Мўсажон ака -Узоқ тарихимиздан маълумки, ҳар қандай зўравон босқинчилар ва юртимизда ҳукмронлик қилмоқчи бўлган кучлар ёвуз ниятларига эришиш учун, аввало миллий-маданий анъаналаримизни йўқ қилиш, шу билан бирга бизни маънавий жихатдан заифлантиришга, куч-қудратимизни йўқотишга ҳаракат қилганлар. Бу ҳақиқатни ҳеч қачон ёдимиздан чиқармаслигимиз керак». Дарҳақиқат, Юртбошимиз нутқида баён қилган файласуфона фикрларни айна ҳақиқат эканлигига кўҳна тарихимиз гувоҳлик бериб турибди.

-Мўсажон ака фикрларингиз ўринли. Ўтмишда юртимизда яшаб ўтган, ўз қомусий асарлари билан

дунё тамаддунига улкан ҳисса қўшган буюк илм соҳиблари Мусо Ал-Хоразмий, Абу Наср Фаробий, Имом Бухорий, Имом Термизий, Абу Райхон Беруний, Абу Али Ибн Сино, Нажмиддин Кубро, Аҳмад Яссавий, Абдуҳолиқ Гиждувоний, Баҳоуддин Нақшбанд, Хўжа Убайдулло Ахрор, Мирзо Улуғбек каби улуғ аждодларимизнинг асарлари тугул, ҳатто уларнинг исмини ҳам билмас эдик. Чунки улар ҳақида ҳеч қандай маълумот берилмас эди. Улардан кўра, рус олимларининг асарлари ва шахсини яхши билардик.

Улуғ қомусий олим, фалакшунос Мирзо Улуғбек ким эди? Унинг фақат Амир Темурнинг набираси эканини ва ўғли шахзода Абдулатиф томонидан ўлдирилгани ҳақида кинофильм орқали билардик ҳолос. Унинг илмий асарлари ҳақида маълумотга эга эмас эдик. Мустабид тузум даврида унинг асарлари тўлалигича ўрганилмаган ва илмий мероси ўз тадқиқотчиларини кутиб ётарди.

Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳақида ҳам шундай фикр билдириш мумкин. матбуот саҳифаларида, унинг шеърлари мистик ва тасаввуф характерга эга. Бундан ташқари шоҳ-шоир эканини ҳам унутмаслик керак, деган пичинг аралаш мақолалар босиларди. Тасаввуф ҳақида эса жуда кам маълумотга эга эдик. Фақат истиқлол туфайли тасаввуф фалсафасининг моҳияти ва унинг бадий адабиётга ижобий таъсири ҳақида мақолалар ва китоблар чоп этилди.

Машҳур рус шарқшунос олим Е.Э.Бертелс «Тасаввуф адабиётини ўрганмасдан туриб, ўрта асрлар мусулмон Шарқи ҳаёти ҳақида тасаввурга эга бўлиш мумкин эмас. Бу адабиётдан хабардор бўлмасдан

Шарқнинг ўзини ҳам англаш қийин» «деб ёзган эди.

Хўжа Ахрор Валий ким эди? Мустабид тузум даврида Мирзо Улуғбек ҳақидаги кинофилмда, унинг катта феодал ер эгаси экани ва Абдулатифга падари бузруквори Улуғбекни қатл эттириш учун фатво берган шахс сифатида кўрсатилган эди. Лекин тарихий ҳужжатлар бу машъум воқеада Хўжа Ахрорнинг қўли борлигини тасдиқламади.

Хўжа Ахрор Валий Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг пиру устози ва маънавий раҳномоси бўлган. Ўғтиборлиси шундаки, унинг илғор қарашлари ҳақида Абдурахмон Жомий ва Алишер Навоий хазратлари ҳам ўз асарларида у зотга ижобий баҳо берганлар. Яқин ўтмишга назар ташлайдиган бўлсак, мустабид тузум мафкураси социалистик тузумнинг капиталистик тузумдан афзаллиги ҳақида узоқ йиллар давомида матбуот орқали тарғибот-ташвиқот ишларини олиб борди. Бу ҳақда, айтиш мумкинки, минглаб илмий китоблар нашр қилинди. Бунинг натижаси ўлароқ социализм ғояси халқнинг онгу шуурига сингдириб юборилди. Капиталист деганда, бизнинг кўз олдимизда, бошқаларнинг куч ва меҳнатидан фойдаланиб юрувчи қабил ва разил эксплуататор кимса намоён бўларди.

-Тўғри айтасиз, «деди Мўсажон ака сўзимни бўлиб, Уларнинг башараларини республика «Муштум» журналида мунтазам равишда бериб борилаётган карикатура-ҳажвий расмлар орқали билар эдик ҳолос. Шу боисдан уларга нисбатан нафратимиз чексиз эди.

-Мана, мустақиллик туфайли ишбилармон ва тадбиркор одамлар чет мамлакатларга чиқиш имкониятига эга бўлишди. Юртимизга чет эллардан

кўплаб инвесторлар келишяпти. Инвестиция соҳасида ўзаро мақбул шартномалар имзоланмоқда. Мамлакатимизга чет эллардан янги технологиялар олиб келинмоқда. Нихоят маълум бўлдики, фермер ва капиталист дегани хўжалик ва корхона раҳбари бўлиб, тадбиркор одамлар экан. Улар билан бизнинг ишбилармон, тадбиркорларимиз ўртасида турли соҳаларда амалий битимлар тузилмоқда. Бир сўз билан айтганда мустақиллигимиз ҳамма нарсани ўз жойига қўйди.

-Менимча суҳбатимиз ҳам нихоясига етди, деб ўйлайман, «деди Мўсажон ака, «Мен яна таълим-тарбия соҳасида икки оғиз сўз айтмоқчиман. Устоз қайси замонда яшамасин, доим ҳурмат-эҳтиромга сазовор бўлиб келган. Чунки таълим-тарбия ижтимоий ҳаётда муҳим аҳамият касб этишини ҳамма билган. Яқин ўтмишда ҳам одамлар ўқитувчиларнинг кийиниши ва гап-сўзларига ҳам эътибор беришган ва унга тақлид қилишган. Улар тасаввурида ўқитувчи етук билимли ва маданиятли инсон сифатида намоён бўлган. Аслида ҳам шундай. Таълим-тарбия доимо долзарб масала бўлиб келган. Шу боисдан биз ўқитувчилар бу масалага жиддий ва масъулият билан ёндошмоғимиз зарур. Яхши тарбия кўрган бола ҳеч қачон ота-онаси ва маҳалла аҳлининг юзини ерга қаратмайди, ватанпарвар инсон бўлиб етишади.

3000с

Хужжатли қисса

Обид Камол

Фидойилик

Мухаррир:

Н. Тожиқулова

Тех. муҳаррир:

Р. Аҳмедов

Дизайнер:

Г. Қодирова

Босишга рухсат этилди: 2017 й. Нашриёт босма табоғи - 3,75.
Шартли босма табоғи - 1,875. Бичими 84x108 1/16. Адади 250.
Буюртма № 141
Баҳоси келишилган нархда.

«Poligraf Super Servis» МЧЖ
150114, Фарғона вилояти, Фарғона шаҳар.
Авиасозлар кўчаси 2-уй.

Обид Камол (Обид Кешкабоев)

1940-йил 1 май ойида Фарғона вилояти, Қува тумани, “Соғинар” маҳалласида меҳнатчи оиласида таваллуд тошган.

Қишлоқдаги Тельман номи 10-сон ўрта мактабини 1959-йили тавомлаган.

1963-1966-йиллари армия сафида хизмат қилган. Каменич-Подольск давлат педагогика институтида тахсил олган.

1971-1997 йиллари Қува туманидаги мактабларда рус тили ва адабиёти фанидан дарс берган.

Шеърлари вилоят ва республика матбуотида эълон қилинган.

Унинг “Қўнғил оқинлари”, “Дил шохори” ва “Мунаввар тўнгулар” шеърини тўпламлари мушкетер, “Мусо Шербутаси” ва “Қува ўлими” каби тарихий қиссалари ва “Буни умр дерлар” қиссаси “Фарғона” ва “Наврўс” нашриётида чоп этилган.

ISBN 9789943381293

9 789943 381293

Тошкент-2017